

**NAISESTA JA MIEHESTÄ PREDIKOIVAT VERBIT HELSINGIN
SANOMISSA 2000–2001**

Suomen kielen
pro gradu –tutkielma
Kesäkuu 2008
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Tampereen yliopisto
Paula Taipalus

Tampereen yliopisto

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

TAIPALUS, PAULA: Naisesta ja miehestä predikoivat verbit Helsingin Sanomissa
2000–2001

Pro gradu –tutkielma, 68 s.

Suomen kieli

Kesäkuu 2008

Verbisemantiikan alan kuuluvassa tutkielmassa tarkastellaan, miten Helsingin Sanomissa predikoidaan naisesta ja miehestä. Tutkimuksen aineistona ovat Helsingin Sanomien vuosikerroista 2000 ja 2001 poimitut predikaatit. Lingvistinen runko tässä tutkimuksessa rakentuu verbisemanttisen analyysin varaan ja kriittinen lingvistiikka tukee sitä. Analyysia taustoitetaan nais- ja miestutkimuksen näkemyksillä sukupuolten representaatiosta.

Aineisto luokiteltiin verbityyppeihin ja analysoitiin sekä määrällisesti että laadullisesti. Tutkimuksessa havaittiin, että miehestä predikoidaan kaksi kertaa useammin kuin naisesta ja tämä näkyy systemaattisesti jokaisessa verbityypissä. Laadullisia eroja verbien käytössä löytyi, kun tarkasteltiin naista ja miestä objektina. Naisesta predikoidaan kielteisillä verbeillä ja hän näyttäytyy niiden valossa väkivallan tai rikoksen uhrina. Miehestä objektiasemassa käytetään kielteistä verbiä paljon harvemmin, yleisimmät verbit ovat myönteisiä tai neutraaleja. Subjektina olevasta naisesta ja miehestä predikoidaan useimmiten samoilla verbeillä, mutta joitakin niistä käytetään hiukan eri tavoin. Tunneverbien käytössä ei havaittu suurta eroa sukupuolten välillä. Väkivalta-, rikos- ja onnettomuusverbien käytössä sukupuolittuneisuus näkyi. Näiden verbien ilmaisema toiminta on useimmin miehen suorittamaa.

Asiasanat: verbisemantiikka, representaatio, seksismi, kriittinen lingvistiikka

SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	3
1. JOHDANTO.....	3
1.1 Tutkimustehtävä.....	3
1.2 Käsitteet ja aiempi tutkimus.....	5
1.3 Aineisto ja metodi.....	10
2. TEOREETTISIA SUUNTAVIITTOJA.....	13
3. VERBIEN LUOKITTELU.....	15
4. NAISEN JA MIEHEN REPRESENTOINTI HELSINGIN SANOMISSA.....	21
4.1 Aineiston kvantitatiivinen tarkastelu.....	21
4.1.1 Koko aineisto.....	21
4.1.2 Aineisto sukupuolittain jaoteltuna.....	34
4.1.3 Yhteenveto kvantitatiivisesta tarkastelusta.....	40
4.2 Aineiston kvalitatiivinen tarkastelu.....	42
4.2.1 Nainen subjektina.....	42
4.2.2 Nainen objektina.....	51
4.2.3 Mies subjektina.....	54
4.2.4 Mies objektina.....	56
4.2.5 Yhden esiintymän verbit.....	59
4.2.6 Yhteenveto kvalitatiivisesta tarkastelusta.....	61
5. LOPUKSI.....	63
LÄHTEET.....	65

1. JOHDANTO

Lehtitekstin kirjoittaminen on kielellisten valintojen tekemistä. Toisinaan valinnat ovat tietoisia ja toisinaan tiedostamattomia. Tiedostamattomiin valintoihin on hankalaa vaikuttaa ellei niitä ensin tee näkyviksi ja pohdi, mistä ne juontavat juurensa. Kielenkäyttöön liittyy aina peitetyjä arvopainotteita, kannanottoja yli sen, mitä suoraan ilmaistaan (Heinämaa & Saarinen 1984: 61). Helsingin Sanomat on maamme suurin sanomalehti ja siinä asemassaan merkittävä mielipidevaikuttaja. On kiinnostavaa ja tarpeellista ottaa selvälle, millaisia naiseen ja mieheen liittyviä arvopainotteita ja valintoja merkittävimmissä lehdessämme käytetään ja miten ne näkyvät. Konstruktionistisen ajatuksen mukaan median esitykset eivät välitä tai heijasta olemassa olevaa todellisuutta vaan rakentavat sitä, mitä todellisuudella ymmärrämme (Ojajärvi 2004: 264). Tähän rakennustyöhön osallistuu Helsingin Sanomatkin ja vieläpä varsin merkittävänä auktoriteettina monille lukijoille. Tiedostaen tai tiedostamattaan toimittajat tuottavat teksteillään ja kielellisillä valinnoillaan tietynlaista maailmankuvaa, joka ansaitsee tulla läheltä tarkastelluksi, tässä tapauksessa kriittisen lingvistiikan näkökulmasta verbisemantiikan avulla. Kiitän Helsingin Sanomia Context Mill -korpuksen käyttömahdollisuudesta.

1.1 Tutkimustehtävä

Tutkimustehtävänäni on selvittää, predikoidaanko nimeämättömästä naisesta ja miehestä eri tavoin Helsingin Sanomissa. Lehtiteksteissä puhutaan nimillä yleensä sellaisista henkilöistä, jotka ovat jollakin tapaa merkittäviä tai joilla on valtaa. Nimettöminä miehistä ja naisista puhutaan yleisesti, henkilöinä, joille jotakin uutisoimisen arvoista tapahtuu ja toisaalta sukupuolensa edustajina. Kun tutkimuksen kohteena eivät ole erityisistä nimetyistä henkilöistä predikoivat verbit vaan yleensä naisista ja miehistä käytetyt predikaatit, voidaan selvittää verbien käytön eroa sukupuolten välillä. Luvussa 1.2 esittelemissäni tutkimuksissa osana aineistoja ovat iltapäivälehdet ja naistenlehdet, joiden kieli on värikkäämpää kuin sanomalehtien. Helsingin Sanomien tekstit ovat

asiakeskeisempiä, joten verbivalinnatkin ovat oletettavasti erilaisia kuin iltapäivä- ja naistenlehdissä. Siksi onkin kiinnostavaa tutkia, esiintyvätkö mies ja nainen tasavertaisina lehden sivuilla vai paljastuuko aineistostani sama epätasa-arvoinen asetelma kuin seuraavassa kappaleessa esittelemissäni tutkimuksissa. Olen lähtenyt liikkeelle siitä, että selvitän verbisemantiikan keinoin, näkyykö aineistossani sukupuolittuneisuutta ja olen tuonut esiin aiheeseen liittyen sekä mies- että naistutkimuksen näkökulmia. Miestutkimusta (varsinkin omaan tutkimukseeni soveltuvaa) tosin on julkaistu vähemmän kuin naistutkimusta, joten tasapuolisuus on joutunut välillä koetukselle. Teoreettisena viitekehyksenä olen käyttänyt kriittistä lingvistiikkaa. Tutkimukseni tavoitteena on siis ollut tarkastella miehestä ja naisesta predikoimista Helsingin Sanomissa. Predikaatti-ilmausten laadun ja määrän monipuolinen tarkastelu paljastanee, kätkeytyykö lehden kieleen sukupuolittavia arvopainotteita. Tutkin, millaisia verbityyppejä käytetään *mies*-subjektillisissa ja *nainen*-subjektillisissa lauseissa sekä millaisia verbityyppejä käytetään *mies*-objektillisissa ja *nainen*-objektillisissa lauseissa. Tarkastelen, muodostuuko näiden verbivalintojen kautta tasavertainen kuva miehestä ja naisesta.

Toril Moi (1990: 174) toteaa teoksessaan *Sukupuoli/teksti/valta*, että kielen seksistisyys on seurausta sukupuolten välisistä valtasuhteista. Kielen seksistisyyden tutkiminen paljastaa sukupuolten välillä ennen vallinneet ja parhailtaan vallitsevat valtasuhteet. Sara Heinämaa ja Esa Saarinen (1984: 58) kirjoittavat, että inhimillinen kieli on lähtemättömästi sidoksissa yhteiskuntamme keskeisiin rakenteisiin ja instituutioihin, jotka ovat naista alistavia ja seksistisiä. Tämän vuoksi kielikin on seksistinen. He toteavat teoksessaan *Olennainen nainen*, että kieltä käytetään seksistisesti, naista alistavasti, koska kieltä käytetään osana kielipelejä, osana inhimillisiä kokonaisaktiiviteetteja, jotka ovat rakentuneet naiselle epäedullisesti. Tähän kielenkäytön oletettuun seksistisyyteen haluan paneutua tutkielmassani. Feministisessä kirjallisuudessa vastustetaan voimakkaasti perinteistä näkemystä, jonka mukaan nainen on olemukseltaan passiivinen, enemmänkin teon kohde kuin sen tekijä ja mies taas on olemukseltaan aktiivinen toimija. Tarkoitukseni on tutkia, näkyykö tämä stereotyyppinen oletus aineistossani.

1.2 Käsitteet ja aiempi tutkimus

Tässä luvussa esittelen aluksi aiempaa tekstin ja kuvien sukupuolittuneisuuteen liittyvää tutkimusta, jossa Helsingin Sanomia on käytetty aineiston osana. *Representaation* käsite on tässä yhteydessä tärkeä. Artikkelissaan *Sorto* Anu Koivunen toteaa, ettei termille ole hyvää suomenkielistä vastinetta. Hänen mukaansa representaatio sekä esittää että edustaa jotakin, joka kuitenkin on olemassa ja saa merkityksensä vain representaatioiden kautta. Se myös merkitsee ”jonkin asian tai ilmiön jäsentämistä, merkityksellistämistä ja ymmärrettäväksi tekemistä suhteessa muihin representaatioihin”. (Koivunen 1996:51.) Myös edellisessä luvussa mainittua seksistisyyden käsitettä on syytä avata. Teoksessaan *Sukupuoli ja kieli. Feminismi ja kielentutkimus* Deborah Cameron kirjoittaa, että ”sanaa *seksismi* käytettiin alkujaan viittaamaan niihin käsityksiin ja käytänteihin, jotka väheksyvät naisia suhteessa miehiin. Nykyään sitä käytetään viittaamaan niihin käsityksiin ja käytäntöihin, jotka kohtelevat kumpaa tahansa sukupuolta epäoikeudenmukaisesti tai vain eri tavoin.” Hän kuitenkin painottaa, että seksismi on järjestelmä, jonka mukaan naiset ja miehet ovat erilaisia ja eriarvoisia. Järjestelmän yksi ilmenemismuoto on seksismi kielessä ja se toimii epäoikeudenmukaisesti nimenomaan naisia kohtaan. (Cameron 1996: 125–126.)

Helsingin Sanomien predikaatti-ilmausten sukupuolittuneisuutta ei ole aiemmin tutkittu, ja yleisemminkin lehden naiskuvaa ja siinä ohessa hiukan mieskuvaakin on selvittänyt vain Åsa Dahlvik tutkimuksessaan *De vackra och de mäktiga: En analys av kvinnobilden i Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Ilta-Sanomat samt Iltalehti*. Sisällönanalyysia metodina käyttäen hän tutki, millaisen naiskuvan johtavat päivälehtemme ja iltapäivälehtemme välittävät sekä minkälaiset arvostukset kuvastuvat ja vahvistuvat median naiskuvassa. (Emt. 2–3.) Dahlvikin pro gradun aineistona on Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin, Iltasanomien ja Iltalehden sivuilla olevat kuvat 15.10. – 20.10. 2001 ilmestyneistä lehdistä. Hän tarkasteli, millaisia kuvia naisista lehdissä on, miten ne on sijoitettu ja miten kuvat jakautuvat verrattuna miehistä otettuihin kuviin. Hän tutki myös sitä, näkyvätkö naispuoliset poliitikkomme lehdissä vai saavatko vain miehet representoida valtaa, sekä sitä, minkä kokoisina henkilöt kuvissa näkyvät, kuinka usein naiset esiintyvät urheilu- ja uutissivuilla ja kuinka usein naisista kirjoitetaan

pääasiassa suhteessa mieheen. Dahlvik vertaili, miten päivälehdet eroavat iltapäivälehdistä. (Emt. 52.) Helsingin Sanomien osuus tutkimusaineistosta on 466 kuvaa. Lehti käyttää paljon kuvia ihmisistä, joista se ei kuitenkaan kirjoita. (Emt. 67–68.) Dahlvikin tyyppiluokituksessa on yksitoista tyyppiä eli politiikka, ammatti, kulttuuri, urheilu, kuninkaallisuus, missit ja mallit, viihde, perheenjäsenet, uhri, eroottisesti vihjaavat ja yleisten kuvien kategoria.

Koko tutkimuksen tulokset olivat odotuksen mukaisia. Naiset esiintyvät lehdissä paljon harvemmin kuin miehet. Heidän kuviaan on pääasiassa viihdesivuilla iltapäivälehdissä ja kulttuurisivuilla päivälehdissä ja tyyppillisesti on kuvattu viihdekategoriaan kuuluvia naisia kuten prinsessa Victoriaa, Victoria Beckhamia, Linda Lampeniusta ja Heidi Willmania. Naiset, joita on haastateltu, kertovat usein halustaan hankkia lapsia, avioerostaan tai uudesta roolistaan äitinä. Lehdissä näkyvistä naisista vain harvat ovat asiantuntijoita tai antavat poliittisia lausuntoja. Vain muutamia naispuolisia urheilutähtiä esitellään, mutta sitä vastoin naisia näkyy urheilusivuilla vaimoina. ”Miehisillä” teemasivuilla, jotka käsittelevät rahaa, autoja tai informaatioteknologiaa, ei esiinny naisia lainkaan. Helsingin Sanomissa ja Hufvudstadsbladetissa miesten kuvat hallitsevat, mutta naiset esiintyvät asiayhteyksissä useammin kuin iltapäivälehdissä. Tavallisin naisen ammatti päivälehdissä on näyttelijä ja monet naiset näkyvät kuluttajina tai ovat jonkinlaisena kuvituksena jutuille. Päivälehtien kuvat miehistä jakaantuvat ennalta arvattavasti. Useimmissa kuvissa mies on ammattiroolissaan, poliitikkona tai urheilijana. Mallina, uhrina, kuninkaallisena tai eroottisesti vihjaavissa yhteyksissä miestä sen sijaan ei näy. Viihdekategoriassa mies tosin esiintyy useammin kuin nainen ja kulttuurikategoriassa jakautuvat kuvamäärät tasan. (Emt. 77–78.) Iltapäivälehdissä enemmistö miehistä sijoittuu urheilukategoriaan, mutta poliitikkokategoria on varsin pieni. Ammattikategoria on hyvin edusteilla kuten päivälehdissäkin, mutta viihdekategoria on merkittävästi suurempi kuin poliitikkokategoria. (Emt. 77–78.)

Lehden nais- ja mieskuvaa sivuaa myös jonkun verran Kaisa Karppisen (2001) lisensointityö *Sanomalehtikielen mies-, nainen-, poika-, tyttö-, ja tytär-sanojen käytön kvalitatiivista tarkastelua*. Karppisen aineistona ovat Helsingin Sanomien, Iltalehden, Aamulehden, Ilta-Sanomien ja Turun Sanomien numerot ajalta 11.–13.2. 1997. Lisensointityössään Karppinen tutkii *mies-, nainen-, poika-, ja tytär-* sanoja sekä kielen

rakenteen että kielen käytön näkökulmasta. Hän tekee deskriptiivisen analyysin kyseisten sanojen käytöstä lehtikielessä (Emt. 2). Tutkimuksessaan Karppinen käyttää syntaktista analyysia selvittääkseen, millaisin keinoin ihmisiä nimitetään ja kuvataan, millaisiin prosesseihin he osallistuvat ja mihin semanttisiin rooleihin heidät asemoidaan. Koska syntaktinen analyysi ei Karppisen mukaan kuitenkaan yksistään riitä vastaamaan kaikkiin työssä asetettuihin kysymyksiin, hän yhdistelee eri metodeja. Selvittäessään, miten tutkittavien sanojen referentit representoidaan sanomalehtikielessä, hän kiinnittää huomiota sanojen frekvensseihin, kvaliteettiin ja produktiivisuuteen; tutkittavien sanojen määrittäisiin, *mies*-sanojen pronominaaliseen käyttöön, feminiinimuotojen yleistymiseen aineiston ulkopuolisissa esimerkeissä sekä eri lehtien ja toisaalta mies- ja naistoimittajien kielen mahdollisiin eroihin. (Emt. 10–11.) Karppinen noudattaa tutkimuksessaan kriittisen lingvistiikan periaatteita. Hänen tutkimansa sanat eivät ole eksplisiittisesti ideologisia, joten implisiittiset ideologiset aspektit erityisesti liittyvät niiden käyttöön. (Emt.13.)

Karppinen havaitsi aineistostaan, että maskuliininen kielenaines on sekä määrällisesti että laadullisesti hallitseva. *Mies* on frekventein ja produktiivisin tutkituista sanoista. *Mies*-määriteosan käyttö on harvinaisempaa kuin *nais*-etuliitteen, mikä paljastaa miehen prototyypisyyden. (Emt. 204–205.) Karppinen havaitsi, että nainen ja mies representoidaan lehtiteksteissä eri tavoin. Sukupuolten erilainen representaatio tuli esiin esimerkiksi siten, että *mies*-subjektillisissa lauseissa eksplikoidaan myönteistä toimintaa ja olemista selvästi useammin kuin *nainen*-subjektillisissa lauseissa. *Nainen*-subjektillisissa lauseissa menestyksellistä toimintaa kuvataan huomattavasti harvemmin ja silloinkin saatetaan vahvistaa konventionaalisia käsityksiä. (Emt. 82.)

Semanttisesti ja arvottavuuden kannalta mielenkiintoisiksi Karppinen mainitsee verbiliitot, joissa finiittisenä osana on tavallisesti *olla*-verbi ja jälkimmäisenä osana nominaalimuoto. Pakkoa ja välttämättömyyttä ilmaisevan nesessiivirakenteen muodostama predikaatti esiintyy lauseissa, joissa on subjektina *nainen*. Naisen toimintaa siis ohjaavat muiden ihmisten toiveet, odotukset ja yhteiskunnassa vallitsevat stereotyyppiset käsitykset. Verbiliitoissa naisen keskeisimmäksi ominaisuudeksi muodostuu ulkonäkö. *Mies*-sana sen sijaan esiintyy esimerkiksi kvasirakenteissa. (Emt. 89.) Karppisen analyysi *mies*-, *nainen*-, *poika*-, *tyttö*- ja *tytär*-subjektillisistä lauseista osoitti sen, että sanomalehtikielessä yhä näkyy jako miehet julkisen vs. naiset yksityisen

toiminnan piirissä ja että miesten toiminta on monipuolista, naisten toiminta suorittavaa (emt. 96). Objektifunktiossa oleva *nainen*-sana viittaa jollain tavalla miesten kontrollissa tai miehen katseen kohteena oleviin naisiin. Objektifunktiossa oleva *mies*-sana luo miehestä monipuolista ja myönteistäkin kuvaa (emt. 104).

Samassa aihepiirissä liikkuu myös Riitta Pirisen väitöskirja *Urheilleva Nainen lehtiteksteissä*. Pirisen tutkimustehtävänä oli selvittää Urheillevan Naisen rakentumista urheilua käsittelevissä lehtiteksteissä. Aineistona hän käytti naistenlehtiä Eeva, Kotiliesi, Kauneus ja Terveys, MeNaiset ja Uusi Nainen, jotka olivat ilmestyneet olympiavuosina 1950-luvulta 1990-luvulle sekä Helsingin Sanomia ja Aamulehteä 1980- ja 1990-luvuilta. Tutkimusaineistoaan hän tarkastelee diskurssianalyttisestä viitekehyksestä käsin. Aineistojen kanssa työskentelyään hän nimittää tutkijaluennaksi. Sillä hän tarkoittaa tietyn aineiston systemaattista luentaa, aineiston avaamista, purkamista ja ryhmittelyä erilaisia analyysimenetelmiä soveltaen ja tietyssä teoreettisessa viitekehyksessä tulkiten. Tutkijaluennan teoreettisen viitekehyksen tässä tutkimuksessa muodostavat feministinen urheilututkimus ja mediaurheilun tutkimus. (Emt. 25–30.)

Pirisen mukaan urheilutekstit olivat sisällöltään moninaisia ja ristiriitaisia. Urheilusaavutusten ja –suoritusten lisäksi lehdissä kerrottiin naisten yksityiselämästä ja kuvattiin heidän ulkonäköään. Heidät representoitiin yhtäältä kaunottariksi ja groteskeiksi naisiksi ja toisaalta heteroseksuaalisiksi naisiksi. Heidät nähtiin hyvinä urheilijoina, jopa urheilusankareina, mutta toisaalta heidän urheilemistään monin tavoin trivialisoitiin ja marginalisoitiin. (Emt. 59.) Pirinen kuvaa lehdissä ilmenevää naisten urheilemisen trivialisoinnin keinoja. Sanomalehdissä korostui naisten suoritusten ja saavutusten vähättely ja naistenlehdissä huomion kohdistaminen naisurheilijoiden ulkonäköön sekä aikuisten naisten työttöly. Naisten kilpasuorituksia kuvattiin sanoilla, jotka saattavat naisen urheilemisen koomiseen valoon ja saavat sen näyttämään puuhastelulta, jota ei voi ottaa vakavasti. Esimerkkinä Pirinen käyttää painonnoston SM-kilpailuja, joista kirjoitettiin Helsingin Sanomissa 20.3. 1995. Naisten toiminta oli vain ”esiintymistä”, mutta miesten toiminta kuvattiin ”mestaruustaistona”. Naisten suorituksia kuvattiin myös sanoilla ”naiset kolisuttelivat rautaa”, ”kasasivat rautaa”, ”kaatoivat rautaa”, ”häärivät” tai ”värjittivät kisoja”. (Emt. 41–42.)

Heli Rantasen keihäänheiton olympiakullasta 1996 uutisoitiin Pirisen mukaan

ristiriitaisesti. Hänen voittoaan keuhuttiin ja hänet representoitiin urheilusankarina, mutta hänen voittoaan myös trivialisoitiin. Trivialisointi tuli esiin siinä, kun keihäänheiton loppukilpailun tasoa kuvattiin heikoksi ja muita kilpailijoita huonoiksi. Lisäksi monissa kohdin tekstiä Rantasen menestys esitettiin ennemminkin miesvalmentajien projektiksi kuin Rantasen, mikä vähäarvoisti hänen toimijuuttaan. Samoissa olympialaisissa Seppo Rätty sai pronssia miesten keihäänheitosta. Hänen palkintosijaansa liitettiin uutisoinnissa kansallisia merkityksiä jo etusivulta lähtien. Häntä kuvattiin suomalaisen urheilumaineen pelastajaksi, kansalliseksi sankarihahmoksi ja suomalaisten lohduttajaksi alle odotusten menneissä kisoissa. Rantasen voittoon suhtauduttiin ristiriitaisemmin. Yhtäältä sen kansallista arvoa korostettiin, toisaalta taas siihen ei liitetty kansallisia merkityksiä. Etusivujen otsikoissa niitä ei näkynyt, kuten Rädyn kohdalla kävi. Voitto esitettiin pikemminkin Rantasen henkilökohtaiseksi voitoksi kuin koko kansakunnan saavutukseksi. Kuvissa ja teksteissä tuotiin voimakkaasti esiin Rantasen paikallinen sankarius. (Emt. 47-48.)

Edellä esittelemissäni tutkimuksissa on kaikissa tullut esiin se, että nainen esitetään lehtiteksteissä ja kuvissa vähäarvoisempana kuin mies. *Mies* on Karppisen tutkimusaineistossa (josta Helsingin Sanomien numerot muodostavat osan) frekventein ja produktiivisin sana ja miehen toiminta monipuolisempaa kuin naisen. Tämä varmasti näkyy jollain tapaa omassakin aineistossani. Helsingin Sanomien teksti tuskin radikaalisti eroaa painotuksiltaan lehden kuvituksesta, näin ainakin voi olettaa. Hypoteesini Dahlvikin ja Karppisen löydöksiin viitaten onkin, että sama epätasa-arvoinen asetelma sukupuolten välillä näkyy myös lehtitekstien verbivalinnoissa sekä määrällisesti että laadullisesti.

Journalismin sukupuolittuneisuutta on tutkinut Irma-Kaarina Halonen teoksessaan *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille* (1999). Hän kirjoittaa, että ehdot naisten uutisdiskurssiin pääsulle ovat paitsi sukupuoleen ja naiseuteen liittyviä, myös journalistisen ja uutiskulttuurin määrittelemiä. Sukupuoliero tuotetaan uutis- ja journalistisessa kulttuurissa. Nainen ei ole uutisdiskurssissa tasa-arvoinen mieskollegoidensa kanssa, sillä siinä, missä mieheyden esiin tuominen nähdään luonnollistuneena representaationa, naiseus koetaan edelleen erityisenä, jopa häiritsevänä. Nainen pääsee uutisdiskurssiin, jos hän on lähellä vallan ydintä, eli onnistunut

murtautumaan perinteisille miehisisille aloille. Tärkeän alueelle pääseminen edellyttää kosketusta valtaan, siihen sitoutumista ja sen kielellä puhumista. Jos toimittaja hallitsee tämän diskurssin, hän voi omalla toiminnallaan vaikeuttaa tai helpottaa pääsyä tälle alueelle. (Halonen 1999: 79-80.)

Sanna Ojajärvi tuo artikkelissaan Toistamisen politiikka esiin feministiseen mediatutkimukseen liittyviä taustaoletuksia. Yksi niistä on mediatuotannossa esiintyvä taustaoletus, että biologisesta sukupuolesta seuraa automaattisesti kulttuurinen sukupuoli eli naistoimittaja tekee vääjäämättä naisellisia (naiselle ominaisia, naisille yhteisiä ja naisten hyväksi koituvia) tekoja (Ojajärvi 2004: 263). Tosiasiassa naistoimittaja ei kuitenkaan pelkästään sukupuolensa perusteella tee tasa-arvoisia tai omalle sukupuolelleen edullisia kielellisiä valintoja. Voidakseen välttää patriarkaalista puhetapaa ja luutuneiden käsitysten uusintamista, hänen tulee olla niistä tietoinen. Objektivisen tiedon välittäminen ei kuitenkaan ole mahdollista. Lehtijuttu välittää lukijalle aina kirjoittajansa näkökulman.

1.3 Aineisto ja metodi

Helsingin Sanomat on maamme suurin sanomalehti, jota julkaisee Sanoma osakeyhtiö. Sanoma oy on Suomen johtava sanomalehtikustantaja. Se kuuluu SanomaWSOY oyj konserniin, joka toimii yli 20:ssä Euroopan maassa. (www.sanoma.fi) Helsingin Sanomien kokonaislevikki vuonna 2007 oli 419 791 (http://medianetti.helsinginsanomat.fi/mediatiedot/).

Käytän tutkielmassani Helsingin Sanomien korpuksista poimittua aineistoa. Korpuksien on koottu Helsingin Sanomien vuosikerrat 2000–2001. Tutkimusaineistonani ovat predikaattiverbit lauseista, joissa *nainen* tai *mies* on subjektina¹ ja lauseista, joissa *nainen* tai *mies* on objektina². Käsitellessäni niitä aineiston osina nimitän niitä

---

¹ Hakukäske: `offset((&+mv or &-mv) and v and !nom and !inf3 and !inf2 and !inf4 and not lword="olla" and (sg1 or sg2 or sg3), lword="nainen" and :subj, -1, -1)` Tätä käskeä varioin siten, että sanan *nainen* tilalle laitoin sanan *vaimo*, *aviovaimo*, *avovaimo*, *rouva*, *neiti*, *tyttöystävä*, *akka*, *ämmä*; *mies*, *aviomies*, *avomies*, *herra*, *poikaystävä*, *ukko* tai *äijä*.

² Hakukäske: `offset((&+mv and :main and v and !lword="olla", lword="nainen" and :obj, 1, 1)` Tätä käskeä varioin siten, että sanan *nainen* tilalle laitoin sanan *vaimo*, *aviovaimo*, *avovaimo*, *rouva*, *neiti*, *tyttöystävä*, *akka*, *ämmä*; *mies*, *aviomies*, *avomies*, *herra*, *poikaystävä*, *ukko* tai *äijä*.

subjektiaineistoksi ja objektiaineistoksi. Hain subjektiaineiston myös kieltomuotoisena³. Objektiaineisto on vain myöntömuotoisena. Täydensin aineiston lauseilla, joiden subjektina on *vaimo, aviovaimo, avovaimo, rouva, neiti, tyttöystävä, akka tai ämmä* ja vastaavasti *aviomies, avomies, herra, poikaystävä, äijä* tai *ukko*, näistä hain myös kieltomuodot. Tein haun myös lauseista, joiden objektina on edellä mainitut sanat. Tietokantahaun rajasin finiittiverbeihin. Verbimäärä oli varsin massiivinen, joten tutkimushygieenisistä syistä jätin pois *olla*-verbin muodot, modaaliset verbit, varsinaiset puheaktiverbit, tismalleen samanlaisena toistuneet lauseet (yhden jätin aineistoon edustamaan kyseistä lausejoukkoa) sekä poistin aineiston seasta virheelliset hakutulokset. Koko aineisto on kooltaan 6943 sanetta ja 1155 lekseemiä. Naista (*nainen, vaimo, aviovaimo, avovaimo, tyttöystävä, rouva, neiti, akka, ämmä*) predikoivia verbiesiintymiä on 2496. Miestä (*mies, aviomies, avomies, poikaystävä, herra, ukko, äijä*) predikoivia verbiesiintymiä on huomattavasti enemmän eli 4447. Sama epätasapaino ilmenee jokaisen verbityypin ollessa kyseessä, miehestä on merkittävästi enemmän sanaesiintymiä kuin naisesta. Suurin osa aineistostani koostuu niiden lauseiden predikaateista, joiden subjektina tai objektina on *nainen, vaimo* tai *mies*, mutta saadakseni mahdollisimman kattavan kuvan tutkittavasta aiheesta tein haut suluissa mainituilla marginaalisemminkin subjekteilla ja objekteilla ja lisäsin hakutulokset aineistoni osaksi. Aineistoni luokituksen esittelyssä sekä analyysiosassa käyttämäni esimerkkilauseet ja -predikaatit ovat kaikki peräisin aineistostani. Esimerkit eivät ole kokonaisia virkkeitä isoine alkukirjaimineen ja välimerkkeineen, koska tietokantahaun sanamäärärajoituksen vuoksi kaikki virkkeet eivät tulleet esiin kokonaisina. Siksi käytän vain oleelliset osat sisältäviä lauseita tai yksittäisiä predikaatteja.

Anneli Pajunen on teoksessaan *Suomen verbirektiosta* (1999) luokitellut suomen kielen verbejä semanttisiin luokkiin. Pajusen mukaan verbit voidaan jakaa niiden teonlaatuun liittyvien ominaisuuksiensa puolesta tilaan ja prosessiin. ”Tilaverbit lokalisoivat tyypillisesti jonkin olion tiettyyn paikkaan tai ne ilmaisevat kahden olion välistä suhdetta, prosessiverbit ilmaisevat jossain oliossa tai sen lokaliteetissa aiheutettua tai muuten

---

³ Hakukäsky: `offset((&+mv or &-mv) and l-word="ei" and !nom and !inf3 and !inf2 and !inf4 and not word="olla", lword="mies" and :subj, 1,1)` Tätäkin käskyä varioin siten, että sanan *mies* tilalle laitoin sanan *nainen, vaimo, aviovaimo, avovaimo, rouva, neiti, tyttöystävä, akka, ämmä; aviomies, avomies, herra, poikaystävä, ukko* tai *äijä*.

sattuvaa muutosta” hän kirjoittaa. (1999: 45.) Tästä jaottelusta lähdin aineistoni kanssa liikkeelle. Prosessiverbit jaoin tarkemmin omiin alaluokkiinsa luokittelusysteemin mukaisesti eli tilaa, tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta, tapahtumaa ja/tai yksipaikkaista muutosta, liikettä, kontaktiprosessia, asettamista, omistamista, fysiologista tilaa ja prosessia, psykologista tilaa ja prosessia sekä puheaktia ilmaiseviin verbeihin. Tarkastelen, mitä verbityyppejä käytetään naisista predikoitaessa ja mitä miehestä predikoitaessa ja pohdin, mistä mahdolliset erot johtuvat. Stereotyyppisen käsityksen mukaan naiset ovat tunteikkaampia kuin miehet, joten se ei suuresti yllätä, jos naisesta predikoidaan useammin tunnetiloja ilmaisevilla verbeillä kuin miehestä. Mieheen taas saatetaan liittää rationaalista toimintaa ja väkivaltaa ilmaisevat verbit useammin kuin naiseen. Tutkin myös, miten staattiset ja dynaamiset verbityypit jakautuvat sukupuolten välillä nähdäkseni, kuvataanko molemmat sukupuolet yhtä aktiivisina toimijoina. Verbiesiintymien määrät tuovat esiin tähän liittyvää tietoa. Mielenkiintoista on tarkastella sitäkin, miten eri verbien konkreettiset ja abstraktit merkitykset jakautuvat eri sukupuolten välillä. Osa verbeistä on helppo asettaa omaan alaluokkaansa, mutta monet verbit kuuluvat samanaikaisesti useaan eri alaluokkaan. Verbien monimerkityksisyys tuo myös omat ongelmansa luokitteluun.

2. TEOREETTISIA SUUNTAVIITTOJA

Teoreettisena viitekehyksenä tässä tutkimuksessa on käytetty kriittistä lingvistiikkaa sekä nais- ja miestutkimuksen antia naisen ja miehen representoimisesta. Edellisessä luvussa esittelin tutkimuksia, joissa on tehty näkyväksi lehtiteksteissä ja –kuvissa näkyvää sukupuolten eriarvoisuutta. Helsingin Sanomissa käytettyjen predikaattien tutkiminen oletettavasti laajentaa kuvaa lehden tekstien epätasa-arvoisuudesta. Deborah Cameron (1996:84) toteaa teoksessaan *Sukupuoli ja kieli*, että on helppo olettaa kaikkien merkittävien sukupuolierojen johtuvan sukupuolirooleista. Sosiaalinen sukupuoli ei kuitenkaan ole kenenkään luonnollinen ominaisuus eivätkä sukupuoliroolit hänen mukaansa ole olemassa itsestään. Cameron kirjoittaa:

”sukupuolta ei tulisi koskaan käyttää perimmäisenä selityksenä, koska se on yhteiskunnallinen rakenne, joka itsessään kaipaa selitystä. Meidän pitäisi siis tarkastella niitä erityisiä käytäntöjä, jotka synnyttävät sukupuolirooleja, emmekä saisi pysähtyä itse rooleihin”.

Naisesta ja miehestä epätasa-arvoisesti predikoiminen siis ennemminkin synnyttää tai uusintaa sukupuolten välistä eroa kuin on merkinä sellaisen tosiasiallisesta olemassaolosta. Käsitukset sukupuolirooleista ja sukupuolten välisistä eroista istuvat lujassa eikä niiden olemassaoloa tai alkuperää huomata kyseenalaistaa aina niissäkään yhteyksissä kun se olisi tarpeen — vaikkapa lehtitekstejä tuotettaessa. Kuten Cameron toteaa, kielikin on representaation väline ja siksi tavallisten kielenkäyttötilanteiden seksismi on ollut feministien huolenaiheena jo varhain (emt.22). Hänen mukaansa tulisi tutkia sukupuolirooleja synnyttäviä käytäntöjä eikä itse rooleja.

Jouni Kempe (2000) kirjoittaa, että kulttuurisen mieskuvan tutkimista vaikeuttaa se, että ihmiset eivät koe omaksuvansa käyttäytymismalleja suoraan mediasta tai kirjallisuudesta. Kuitenkin yleinen käsitys on, että tiedotusvälineet osaltaan ohjailevat ihmisen käyttäytymistä. Niiden kautta muokkautuvat käsitykset siitä, mikä on kummallekin sukupuolelle tyypillistä tai mahdollista käyttäytymistä. Ohjailu ei kuitenkaan ole välittömästi nähtävissä vaan vaikutus on hidasta, mikä tekee sen havaitsemisen vaikeaksi. Siksi ihmiset helposti vähättelevät median vaikutusta omaan käyttäytymiseensä. (Kempe 2000: 13.)

Kriittinen lingvistiikka tutkii kielen ja vallan suhdetta. Tutkimussuuntauksen taustalla

on M.A.K. Hallidayn systeemifunktionaalinen kielioppi. Hallidayn ajattelun peruskäsitteet ovat keskeisiä myös kriittisessä lingvistiikassa. Kyseisiä peruskäsitteitä ovat kielen olemus sosiaalisena merkkijärjestelmänä, käsitys kielestä systeeminä ja kielenkäytöstä kielellisinä valintoina sekä kielen monifunktioisuus. Kriittinen tekstianalyysi tutkii, miten kielen avulla tuetaan tai horjutetaan vallan epätasapainoa yhteiskunnassa. (Kalliokoski 1999: 18, 24)

Kriittisen lingvistiikan edustaja Norman Fairclough ottaa teoksessaan *Language and Power* esiin niin sanotun maalaisjärjen taakse kätkeytyvät ideologiat, jotka ovat läheisessä yhteydessä valtaan. Ideologiset oletukset nousevat käytänteistä, jotka taas muotoutuvat niiden takana olevista valtasuhteista. Käytänteet ovat keino tuoda esiin olemassa olevat sosiaaliset suhteet ja valtaerot arkisten, kyseenalaistamattomien käyttäytymismallien kautta, jotka pitävät näitä valtaeroja ja sosiaalisia suhteita itsestään selvinä. Ideologiat linkittyvät kieleen, koska kieli on yleisin sosiaalisen käyttäytymisen muoto ja juuri kieltä käyttäessämme turvaudumme maalaisjärkeen eli kyseenalaistamattomiin oletuksiin. (Fairclough 2001:2.)

Sukupuolten representaatioihin liittyy runsaasti kyseenalaistamattomia oletuksia, minkä vuoksi niitä on tarkasteltava läheltä. Yhteiskunnan rakenteet, kuten vaikka työn ja koulutuksen jakautuminen sukupuolten välillä, koostuvat monista sukupuoliin liittyvistä kyseenalaistamattomista olettamuksista. Yhteiskunnassa vallitseva rakenteellinen epätasa-arvo näkyy kielessäkin ja toisaalta kielellisin keinoin ylläpidetään sukupuolten välistä eroa ja epätasa-arvoa. Fairclough toteaa, että ei ole olemassa suhdetta kielen ja yhteiskunnan välillä, vaan suhde on niiden sisäinen ja vuorovaikutteinen. Kieli on siis osa yhteiskuntaa, kielelliset ilmiöt ovat erityisiä sosiaalisia ilmiöitä ja sosiaaliset ilmiöt ovat osaltaan kielellisiä ilmiöitä. Aina kun kieltä käytetään, sillä on sosiaalinen tarkoitus ja sosiaaliset vaikutukset. Kielelliset toiminnot eivät ole Faircloughn mukaan vain heijastumia sosiaalisesta prosessista, jossa niitä käytetään tai sen ilmauksia, vaan ne ovat osa tuota prosessia. (Emt. 19.) Fairclough esittelee teoksessaan kriittisen diskurssianalyysin kolme ulottuvuutta: kuvauksen, tulkinnan ja selityksen. Kuvaus on tekstin muodollinen puoli. Tulkinta on suhde tekstin ja osallistumisen välillä; teksti nähdään tuotantoprosessin tuotteena. Selitys koostuu osallistumisen ja sosiaalisen kontekstin välisestä suhteesta. (Emt. 21-22.)

3. VERBIEN LUOKITTELU

Aluksi esittelen yleiskatsauksen verbityypeistä, joihin olen aineistoni verbit jakanut. Verbiluokituksessa noudatin Pajusen esittelemää luokittelujärjestelmää. Perattuani listatut hakutulokset, jaoin aineiston yhdeksään eri verbityyppiin. Verbityypit ja esiintymät on koottu taulukkoon 1, joka sijaitsee tämän luvun lopussa. Esimerkkilauseet on merkitty luvun sisäisellä juoksevalla numeroinnilla.

Ensimmäinen tyyppi on tilaa ilmaisevat verbit. Ne ilmaisevat jonkin olion paikkaa, sijaintia, asentoa tai olemassaoloa (Pajunen 1999:46.), kuten esimerkeistä 1–4 näkyy. Tähän tyyppiin kuuluu aineistossani 347 sanetta ja 20 eri lekseemiä.

- 1) *rouva asuu tällä hetkellä vanhainkodissa*
- 2) *rikas mies elää köyhää kauemmin*
- 3) *äijät nojailevat seipäisiin*
- 4) *ukot istuvat lauteilla*

Toisena taulukossani ovat tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevat verbit (esimerkit 4–7). Tähän tyyppiin kuuluvia sanoita aineistossani on kaikkein eniten eli 1541 kappaletta. Eri lekseemejä tähän tyyppiin kuului 391. Näillä verbeillä koodataan yleensä kontrolloitua tekoa, toimintaa, valmistamista ja käsittelyä. (emt. 47.) Tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta edustavat esimerkit 5-8.

- 5) *nainen kesytti villin Enkidun*
- 6) *neljä naista leikkaa, harsii ja ompelee*
- 7) *umpimielinen mies rakentelee kemiallista pommia*
- 8) *mies kastelee lokakuussa istuttamaansa viinirypäleen tainta*

Kolmantena tyyppinä aineistossani ovat tapahtumaa ja/tai yksipaikkaista muutosta ilmaisevat verbit, joita on 198 sanetta, 43 eri lekseemiä. Se on siis aineistossani varsin

pieni ryhmä. Nämä verbit ilmaisevat ajallisesti rajaamatonta, jatkuvaa prosessia, joka ei ole kenenkään tietoisesti aiheuttamaa (Pajunen 1999: 51). Esimerkit tästä verbityypistä ovat lauseissa 9–11.

9) *nainen kasvaa naiseksi*

10) *nainen altistuu vuosittain työssään tupakansavulle*

11) *naiset muuttuvat perustaltaan lapsia saadessaan.*

Kyseiseen luokkaan ei kuulu vain ihmisen aikaansaamia tapahtumia, vaan luonnon tapahtumat ja muut kontrolloimattomat prosessit kuuluvat tähän luokkaan. Yksipaikkaista muutosta ilmaisevat verbit eroavat tapahtumaa ilmaisevista siten, että ne ovat ajallisesti rajattuja prosesseja. (Emts.)

Neljäntenä tyyppinä verbiaineistossani on toiseksi suurin ryhmä eli liikeverbit, joita löytyi 1464 sanetta ja 248 lekseemiä. Näitä verbejä voidaan jakaa lokomotionaalisiin ja refleksiivisiin. Lokomotionaalinen liikeverbi ilmaisee liikkujan tai liikutettavan siirtymistä paikasta toiseen, kuten lauseista 12–15 voi havaita.

12) *nainen ajoi henkilöautolla Vaasaan*

13) *kaunis neiti liihottaa sisään Cellan ovista*

14) *mies ryntäsi sisään*

15) *mies hiipii varkain ulos.*

Refleksiivinen liikeverbi ilmaisee liikkujan tai liikutettavan asennon muuttumista. (Pajunen 1999: 53.)

16) *nainen lyhyistyi noustuaan koneesta*

17) *asemalle kiirehtinyt nainen kaatui*

18) *mies horjahtelee ja kellahtaa nurin*

Liikeverbien jälkeen vuorossa on viidentenä tyyppinä kontaktiprosessiverbit. Niitä on 374 sanetta, 59 eri lekseemiä. Niillä ilmaistaan välitöntä ja yleensä hetkellistä kosketusta

(emt. 57).

- 19) *mies kuristi kuljettajaa*
- 20) *mies tarttui häneen takaapäin*
- 21) *nainen pahoinpitelee miestä*
- 22) *nainen puukotti vähän alle kolmikymppistä miestä*
- 23) *nuori mies hieroi sinertäviä käsiään*

Kuudentena tyyppinä ovat asettamisverbit, joihin kuuluvat kädellä tapahtuvaa siirtämistä, antamista, ottamista tai muuta sellaista ilmaisevat verbit (emt. 58). Esimerkkejä tästä verbityypistä on lauseissa 24–27.

- 24) *nainen laittaa miehen kenkään rikkonaista lasia*
- 25) *nainen säilöi sormensa alkoholia sisältävään purkkiin*
- 26) *mies kasaa varusteensa*
- 27) *suomalainen nainen yhdistelee naiskuvia pukeutumisessaan.*

Nämä verbit ovat lähellä seuraavaa ryhmää eli omistamisverbejä. Seitsemäntenä tyyppinä ovatkin omistamisverbit, joita on aineistossani 690 sanetta ja 26 eri lekseemiä. Omistamisverbit voidaan jakaa omistussuhteen vapaaehtoista tai pakollista siirtoa ilmaiseviin antamisverbeihin, ottamisverbeihin, saamis- ja anastusverbeihin sekä ostamis- ja myymisverbeihin. (Emt. 60–61.) Esimerkeissä 28–31 näkyy antamis- ja ottamisverbejä. Lauseissa 32–36 käytetään saamis- ja anastusverbejä ja lauseissa 37–40 ostamis- ja myymisverbejä.

- 28) *mies luovuttaa omaisuutensa säilytykseen*
- 29) *mies antaa myös köyhille akupunktuurihoitoja*
- 30) *nainen ottaa yhä harvemmin miehensä sukunimen*
- 31) *mies nappasi soihdun, miehet hankkivat tauteja*
- 32) *mies sai syytteen murhayrityksestä*
- 33) *mies kaappasi purjeveneen*

- 34) *mies ryösti kaupan*
- 35) *mies sieppasi kultasepäntuotteesta levyllisen koruja*
- 36) *mies anasti autosta rahat*
- 37) *nainen ostaa yhä suurimman osan parsakaaleista*
- 38) *mies myi Mercedes-Benzinsä*
- 39) *naiset tarjosivat seksipalveluja*
- 40) *nainen kaupaa ruokaa*

Kahdeksantena tyyppinä ovat fysiologisia tiloja ja prosesseja ilmaisevat verbit. Niitä löytyi aineistostani 1133 sanetta ja 97 eri lekseemiä. Fysiologisilla verbeillä ilmaistaan elävälle elimistölle ja fyysiselle olemukselle tyypillisiä tiloja ja niiden muutoksia (Pajunen 1999: 63).

- 41) *miehet nukkuvat naisia useammin 5-6 tuntia*
- 42) *nainen sairastaa skitsofreniaa*
- 43) *naiset synnyttävät puistossa*
- 44) *mies heräsi palovaroittimen ääneen*
- 45) *mies menehtyi pitkäperjantaina vammoihinsa*
- 46) *mies yski hetken*

Yhdeksäntenä tyyppinä ovat psykologisia tiloja ja prosesseja ilmaisevat verbit. Niitä löytyi lähes saman verran kuin fysiologisia verbejä eli 1134 sanetta, 247 eri lekseemiä. Ne kuuluvat mentaaliverbeihin, joilla ilmaistaan inhimillisille olennoille ominaisia kykyjä ja toimintoja (Pajunen 1999: 65–66). Tähän verbityyppiin kuuluvat aistihavaintoverbit (esimerkit 47–49) ja tunneverbit (esimerkeissä 50–53). Psykologisia tiloja ja prosesseja koodaaviin verbeihin kuuluvat vielä kognitioverbit, joista esimerkkeinä predikaatit lauseissa 54–57.

- 47) *mies kuuntelee musiikkia*
- 48) *miehet näkivät Limparin*
- 49) *mies havaitsi palon*

- 50) *mies raivostui henkilökunnalle*
- 51) *naiset ihailevat Eläkeläisiä*
- 52) *tyttöystävä hermostui*
- 53) *naiset pelkäsivät nimiensä vuotavan julkisuuteen*
- 54) *herra halusi iltaisin rouvan puolelle*
- 55) *mies epäili, että somaliäidit pelkäävät,*
- 56) *keski-ikäinen rouva muistelee*
- 57) *moskovalainen rouva puntaroi lauantaina.*

Kuten jo alussa mainitsin, puheaktiverbien luokkaa en ottanut aineistoon mukaan. Kyseisestä verbityypistä jätin pois nimenomaan varsinaiset puheaktia ilmaisevat verbit (*mies sanoo, akka nalakuttaa, rouva vastasi, rouva kertoi*) ja verbaalista tekoa ilmaisevat verbit (*nainen julistaa*). Niiden lisäksi tähän luokkaan kuuluu lukemis- ja kirjoittamisverbejä ja verbaalista ja/tai kognitiivista toimintaa edellyttävät teko- ja toimintaverbit (Pajunen 1999: 67). Ne otin mukaan aineistooni, mutta luokittelin ne tekoa ja kaksipaikkaista muutosta ilmaiseviin verbeihin. Verbityypilistat kokosin vertailutaulukoksi pystyäkseni tutkimaan koko aineistoa samasta taulukosta.

Seuraavaan taulukkoon olen koonnut aineistoni verbityypeittäin. Tyypit ovat samassa järjestyksessä kuin olen ne edellä esitellyt. Jokaisesta verbityypistä on mainittu yksittäisten esiintymien lukumäärä ensiksi koko aineistossa ja sitten jaoteltuna sukupuolittain. Taulukon viimeiseen sarakkeeseen olen merkinnyt, montako lekseemiä kustakin verbityypistä aineistossani on.

TAULUKKO 1. Aineisto verbityypeittäin ja verbiesiintymät lukumäärinä.

Verbityyppi	Esiintymiä	Naisesta	Miehestä	Leksemejä
Tila	347	132	215	20
Teko ja/tai 2-paikk. muutos	1541	596	945	391
Tapahtuma ja/tai 1-paikk. muutos	198	63	135	43
Liike	1464	505	959	248
Kontakti	374	83	291	59
Asettaminen	65	23	42	22
Omistaminen	687	226	461	252
Fysiol. tila ja prosessi	1133	369	764	97
Psykol. tila ja prosessi	1134	499	635	247
yhteensä	6943	2496	4447	1155

4. NAISEN JA MIEHEN REPRESENTOINTI HELSINGIN SANOMISSA

4.1 Aineiston kvantitatiivinen tarkastelu

4.1.1 Koko aineisto

Aluksi tarkastelin aineistoa kvantitatiivisin keinoin. Kävin verbityypeittäin läpi predikaattiesiintymien määriä ja kussakin tyypissä tiheimmin esiintyviä verbejä. Huomioni kiinnittyi heti suureen sukupuolten väliseen eroon saneiden määrässä. Aineiston koko on siis 6943 sanetta. Niistä 64 % predikoi miehestä ja 36 % naisesta. Tämä havainto tukee sekä Dahlvikin että Karppisen tutkimustuloksia ja vahvistaa hypoteesiani. Dahlvik havaitsi Helsingin Sanomien käyttävän enemmän miehestä otettuja kuvia. Karppinen taas sai lehtitekstiaineistostaan selville, että maskuliininen kielenaines on sekä määrällisesti että laadullisesti hallitsevaa. Omassa verbiaineistossani on huomattavasti enemmän miehestä kuin naisesta predikoivia verbejä. Epätasapaino näkyy jokaisessa verbityypissä.

Tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevat verbit muodostavat aineiston suurimman joukon. Niistä 61 % predikoi miehestä ja 39 % naisesta. Toiseksi eniten aineistossa on liikeverbejä, joista 65 % ilmaisee miehen aikaansaamaa tai häneen kohdistuvaa liikettä. 35 % liikeverbeistä ilmaisee vastaavasti naisen aikaansaamaa tai häneen kohdistuvaa liikettä. Psykologista tilaa ja prosessia ilmaisevista predikaattiesiintymistä 67 % predikoi miehestä ja 33 % naisesta. Fysiologista tilaa ja prosessia koodaavia predikaattiesiintymiä on lähes yhtä paljon kuin psykologista tilaa ja prosessia ilmaisevia predikaattisaneita, mutta prosentit sukupuolten välillä ovat hieman erilaiset. Sukupuolittain jaettuna tämän tyyppin verbiesiintymistä 56 % predikoi miehestä, 44 % naisesta. Omistamisverbit jakaantuvat sukupuolittain siten, että 67 % predikoi miehestä ja 33 % naisesta. Kontaktiverbien jakautuminen sukupuolten välillä on huomattavan epätasaista, peräti 78 % predikoi miehestä ja vain 22 % naisesta. Tilaverbeissä ero on hieman pienempi, 62 % niistä predikoi miehestä ja 38 % naisesta. Tapahtumaa ja/tai yksipaikkaista muutosta ilmaisevista verbeistä 68 % predikoi miehestä ja 32 % naisesta. Viimeisenä on pienin joukko eli asettamisverbit, joista 65 % predikoi

miehestä ja 35 % naisesta. Suurin ero sukupuolten välillä predikaattiesiintymien määrässä vallitsee siis kontaktiverbeissä ja pienin ero löytyy fysiologisista verbeistä. Ohessa vielä taulukkona verbiesiintymien prosentuaaliset määrät sukupuolittain.

TAULUKKO 2. Aineiston verbiesiintymät prosenttilukuina.

Verbi- tyyp- pi	Teko ja /tai 2-paikk . muutos	Liike	Psykol. tila ja prosessi	Fysio l. tila ja prose ssi	Omista- minen	Kon- tak- ti	Tila	Tapah- tuma ja/tai 1- paikk. muutos	Aset-ta mi-nen
Mie- hes- tä	64%	65 %	67 %	56 %	67 %	78 %	62 %	68 %	65 %
Nai- ses- ta	39%	35 %	33 %	44%	33 %	22 %	38 %	32 %	35 %

Aineistoni suurin verbiluokka 1541 esiintymällään on siis tekoa ja /tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevat verbit. Verbin ilmaisema teko vaikuttaa kohteen olotilaan joko luoden sen tai muuttamalla sitä (Pajunen 1999: 47). Esimerkkejä näiden verbien käytöstä on lauseissa 1–4.

- 1) *nainen rakentaa talon*
- 2) *miehet luovat rummutuksellaan esityksen rytmin*
- 3) *mies räjäytti pommin*
- 4) *nainen rikkoi pyörätelineellä urheiluliikkeen ikkunan.*

Näitä verbejä ei voi rajata vain ihmisen tekoa ilmaiseviin, vaan teon tai muutoksen voi aiheuttaa myös jokin syy, voima tai muu sellainen. Ryhmän verbit voidaan jakaa tilan muutosta, jonkin käsittelyä ja valmistamista ilmaiseviin verbeihin. (Pajunen 1999: 47–48.) Tilan muutosta koodaavat predikaatit esimerkeissä 5–6, käsittelyä esimerkeissä 7–11 ja valmistamista esimerkeissä 12–15.

- 5) *ryhmä teloittaa miehen se vapautti naisen toimimaan yhteiskunnassa*
- 6) *nuoret miehet rikastuvat luvattoman helposti hämärillä bisneksillään*
- 7) *miehet käsittelivät laukkuja veitsellään*
- 8) *mies hävitti lompakon myöhemmin*
- 9) *kaksi naista nyhtää rikkaruohoja kuumassa auringossa*
- 10) *nainen repi ex-miehensä nahkatakin*
- 11) *miehet korjasivat varastettuja autoja*
- 12) *naiset letittävät pullapitkoja*
- 13) *vanha mies väsää kaislasta heinäsiirkoja*
- 14) *mies sävelsi kolmisenkymmentä laulua*
- 15) *takapihalla naiset keittävät kahvia.*

Joukkoon kuuluvat myös toimintaa yleensä ilmaisevat verbit. Oman ryhmänsä muodostavat nauttimista ja huoltamista ilmaisevat verbit. Lisäksi ryhmään kuuluvat abstraktia sosiaalista tekoa ja työskentelyä ilmaisevat verbit. (Pajunen 1999:48.) Nauttimista ja huoltamista ilmaisevia verbejä käytetään esimerkklauseissa 16–19. Esimerkkejä abstraktia sosiaalista tekoa koodaavista predikaateista on lauseissa 20 ja 21.

- 16) *pari äijää ryyppää penkillä*
- 17) *miten suomalaiset naiset pukeutuvat*
- 18) *vaatetettu mies pesee alastonta naista*
- 19) *pyhä mies saunoi naisten kanssa*
- 20) *nainen hallitsi pientilan ydintä*
- 21) *nainen johtaa Helsingin kaupunkisuunnittelulautakuntaa*

Tekoa ja /tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevien verbien luokassa taajimpaan esiintyy verbi *tehdä*, josta on 120 sanetta koko aineistossa. Tämä ei juurikaan yllätä, koska kyseinen verbi on merkitykseltään neutraali mutta käytössä varsin produktiivinen ilmaistaessa mitä moninaisimpien asioiden tekemistä:

- 22) *nainen teki enemmän kotitöitä kuin mies*
- 23) *nainen teki ratilla voimakkaan korjausliikkeen*
- 24) *mies teki kaksoisvirheen tasatilanteessa*
- 25) *poikaystäväni teki itsemurhan.*

Tehdä-verbin perässä tulevat muutamia kymmeniä kertoja esiintyvät verbit *käyttää*, *surmata*, *tappaa* ja *tavata*. *Käyttää*-verbiä koskee vähän sama käytötapa kuin *tehdä*-verbiäkin. Sen semanttinen sisältö ei ole järin spesifi, vaan pikemminkin se on monikäyttöinen yleisverbi, johon voi liittää monenlaisia sekä konkreettisia että abstrakteja asioita, joiden käyttöä halutaan ilmaista:

- 26) *naiset käyttävät lahjojaan*
- 27) *naiset käyttävät palveluita*
- 28) *miehet käyttävät valtaa*
- 29) *mies käyttää pyörätuolia liikkumiseensa.*

Surmata ja *tappaa* ovat semanttisesti spesifejä muutosverbejä, joiden tiheä esiintyminen aineistossa selittyy toistuvalla rikosuutisoinnilla. Ennenaikainen ja väkivaltainen kuolema ylittää uutiskynnyksen helposti, joten näitä verbejä käytetään lehtiteksteissä usein. *Tavata* on sosiaalista tekoa ilmaiseva verbi, jonka runsas määrä aineistossa selittyy osaltaan ainakin poliittisella uutisoinnilla. Helsingin Sanomien toistuvaan uutismateriaaliin kuuluu poliitikkojen ja valtiojohtajien tapaamisista kertominen, joten *tavata*-verbiä tarvitaan usein.

Kymmenestä kahteenkymmeneen kertaa esiintyviä verbejä on tässä luokassa 34. Tällaisia verbejä ovat esimerkiksi muutosverbi *polttaa* (*nainen poltti kotitaloaan*), käsittelemisverbi *kaivaa* (*mies kaivoi jostain esiin puukon*), sosiaalista tekoa tai

työskentelyä ilmaisevat verbit *auttaa*, *kilpailla* (*naiset kilpailevat Sydneyssä*), *pelata* (*naiset pelaavat 16 ottelua*), *äänestää* (*erityisesti naiset äänestäisivät euroa vastaan*), *työskennellä* (*naiset työskentelevät ahkerasti ruokatuotantosektorilla*), huoltamista ilmaiseva verbi *pukeutua* (*naiset pukeutuvat perinteisiin kirkkaanvärisiin*) ja yleistä tekemistä ilmaisevat verbit *jatkaa* (*mies jatkoi menoaan*), *jättää* (*mies jätti Kouvolan poliisiasemalle kasseja*), *aiheuttaa* (*nainen aiheuttaa itse sikiölle jopa enemmän vahinkoa*), *etsiä* (*nainen etsii omaa kieltään*), *löytää* (*aviovaimo löysi miehensä ammuttuna*), *voittaa* (*naiset voittivat kaikki ottelunsa*) ja *osallistua* (*mies osallistui iskun suunnitteluun*). Suurin osa tekoa ja /tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevista verbilekseemeistä on käytössä vain kerran. Tällaisia verbejä on 211. Palaan yhden esiintymän verbeihin luvussa 4.2.

Toiseksi eniten verbisaneita (1464 kpl) löytyy liikeverbien luokasta. Kyseiset verbit ilmaisevat liikkujan tai liikutettavan siirtymistä paikasta toiseen (lokomotionaalinen eli paikanmuutosliike) tai liikkujan tai liikutettavan asennon muuttumista (refleksiivinen eli asennonmuutosliike). Asennonmuutosliike voi koskea joko liikkujaa kokonaan tai jotakin hänen ruumiinosaansa. (Pajunen 1999: 53.) Esimerkkejä aineistoni paikanmuutosliikettä koodaavista verbeistä on lauseissa 30–33. Asennonmuutosliike tulee esiin lauseissa 34–37.

30) *vanha mies käveli mellakkapoliisin editse*

31) *mies kömpii usvasta*

32) *miehiä juoksee metsässä*

33) *nainen kiipesi tielle*

34) *nainen horjahti päin bussin takaovea*

35) *mies lyyhistyti kentälle*

36) *iäkäs nainen kaatui*

37) *nainen nousee seisomaan.*

Sekä asennonmuutosliike että paikanmuutosliike voi olla kontrolloitua tai kontrolloimatonta. Kontrolloitu liike on tyypillisesti ihmisen liikettä eli omavoimaista tai hänen aiheuttamaansa eli kausatiivista. (Emts.) Omavoimaista kontrolloitua liikettä

ilmaistaan lauseissa 38–40. Liikkeen kontrolloimattomuus ilmenee esimerkkilauseissa 41–44.

38) *poikaystäväni pyörittelee silmiään*

39) *mies marssi valtuustosaliiin*

40) *nainen pyöräili kolmion takaa*

41) *rouva vajosi jousien keskelle*

42) *rouvakin tempautuu mukaan mies kääntää selkensä*

43) *mies rojahtaa ravintolan tuolille.*

44) *mies putosi raiioon*

Tiheimmin aineistossani esiintyvä liikeverbi on yleistä liikkumista ilmaiseva *joutua*, jota käytetään 112 kertaa. Esimerkkilauseissa 45–46 näkyy subjektin passiivisuus eli subjekti on jonkun muun liikutettavana tai liike on kontrolloimatonta, ulkopuolisen henkilön tai olosuhteen aikaansaamaa.

45) *mies joutui hoidettavaksi Tampereen yliopistosairaalaan*

46) *nainen joutui henkilöauton töytäisemäksi mies joutui veden varaan*

Abstrakti liikkumisen merkitys verbillä on lauseissa tyyppiä *nainen joutui vaikean valinnan eteen, nainen joutui pitkään petoskierteeseen, mies joutuu kriisiin*. Niissä voidaan ajatella subjektin siirtyneen tavallisesta elämäntilanteesta poikkeavan tilanteen ääreen.

Verbit *lähteä, tulla, käydä* ja *ajaa* ovat esiintymismääriltään myös liikeverbien kärkipäässä. *Lähteä, tulla* ja *käydä* ovat *joutua*-verbin tavoin yleismerkityksistä liikkumista ilmaisevia verbejä. *Tulla* ja *lähteä* saavat monesti lokaatiomääritteen (Pajunen 1999: 53–54.) Se on joko lähtö- tai saapumispaikka tai molemmat (esimerkit 47–50). Myös *käydä*-verbillä on usein lokaatiomäärite (esimerkit 51–53).

47) *ottelun yhteyteen naiset tulivat 1964*

48) *naiset tulevat Suomeen, miehet tulivat Suomen puolelle*

- 49) *miehet lähtevät naisia useammin ravintoloihin*
- 50) *miehet lähtivät ladulle yhtä aikaa.*
- 51) *naiset käyvät harvakseltaan Pasilan poliisitalolla*
- 52) *nainen käy kodin ulkopuolella töissä*
- 53) *nainen käy keskuksessa päivittäin.*

Ajaa kuuluu ajamisverbeihin ja aineistossani se esiintyy useimmin kulkuneuvolla ajamisen yhteydessä:

- 54) *nainen ajoi henkilöautolla valtatie kuudella*
- 54) *mies ajoi mopolla suoja tielle*
- 55) *äijä ajoi polkupyörällä päälle*
- 56) *mies ajoi bussia*
- 57) *mies ajoi Tytön Vilskeen voittoon*
- 58) *mies ajoi vesiskootterilla*
- 59) *mies ajoi moottorikelkalla sulaan*
- 60) *miehet ajoivat niittosilppurin pellolle.*

Ajoneuvolla ajamiseen verbit liittyvät myös lauseissa tyyppiä *nainen ajaa kolarin, mies ajoi rajusti ulos Nurmijärvellä, mies ajoi ojaan, mies ajoi poliisipartiota vastaan, mies ajoi poliiseja karkuun, mies ajoi päin puuta, mies ajoi heidän ylitseen, monet naiset ajavat aivan loistavasti*, mutta ajamisen välineen joutuu päättelemään kontekstista, koska sitä ei ole liitetty verbin määritteeksi. *Ajaa*-verbi onkin monesti metonyymi. Sen laajempi merkitys on *ajaa autolla*, kuten monista edellä mainituista esimerkeistä voi päätellä. Verbillä on muitakin merkityksiä, mutta lehdissä usein toistuva liikenneonnettomuuksista ja -rikkomuksista uutisointi selittää aineistossani taajaan esiintyvän ajoneuvolla ajamismerkityksen.

Toisentyypistä *ajaa*-verbin käyttöä aineistossani edustavat esimerkkilauseet

- 61) *mies ajaa viiksensä*
- 62) *vanha rouva ajoi natsit talosta*

- 63) *hunnuttautuneet naiset ajavat oikeuksiaan*
- 64) *mikä ajaa naisia edelleen myymään kodin*
- 65) *ajoi naista takaa*
- 66) *vapaat miehet ajavat härkälauvoja kohti taivaanrantaa*
- 67) *miehet ajoivat Najeibia takaa yökerhon edessä.*

Liikkeen ilmaiseminen, ja erityisesti vielä subjektin liikkuminen, näkyy varsin konkreettisesti *ajaa takaa, ajaa härkälauvoja, ajaa talosta –rakenteissa. Ajaa viiksensä –rakenteessa* subjekti liikuttaa välinettä, joten sekin on merkitykseltään konkreettinen. Abstraktimpi liikkeen merkitys on sen sijaan rakenteissa *ajaa oikeuksiaan* ja *ajaa myymään kodin*. Kyseisissä lauseissa jokin saa subjektin liikkeelle toimimaan verbin määritteessä ilmaistun asian vuoksi.

Psykologista tilaa ja prosessia ilmaisevia verbejä esiintyy aineistossani kolmanneksi eniten eli 1134 sanetta. Tähän tyyppiin kuuluu Pajusen luokittelun mukaan aistihavaintoverbejä, emotionaalisia verbejä sekä kognitiivisia verbejä. Aistihavaintoverbit jaetaan aistien mukaan viiteen alaluokkaan. Näillä verbeillä ilmaistaan joko aistimiskykyä, itse havaintoa tai havainnointia. (Pajunen 1999: 66.) Esimerkkeinä tästä verbityypistä ovat lauseet 68–70.

- 68) *mies kuuli kovan paukahduksen*
- 69) *miehet näkivät toisensa viime vuonna*
- 70) *mies katseli torstaina kaupassa televisiota.*

Aineiston aistiverbeissä on eniten näköaistiin viittaavia verbejä. Pajunen erottelee näköhavaintoverbit vielä alaluokkiin eli tilaa ilmaiseviin näkemis- ja näkymisverbeihin, aktiivisiin katsomisverbeihin ja kausaatiota ilmaiseviin näyttämisperbeihin (emts.) Esimerkit 71 ja 72 edustavat näkemis- ja näkymisverbejä. Esimerkkejä aineiston aktiivista katsomista ilmaisevista verbeistä on lauseissa 73–78. Näyttämisperbiä käytetään lauseissa 79 ja 80.

- 71) *mies näki koko tapahtumasarjan*

- 72) *nuoret miehet näkyvät katukuvassa selvemmin kuin naiset*
- 73) *miehet tarkkailevat kylän ulkopuolelle johtavia polkuja*
- 74) *miehet silmäilevät toimittajan Männistölle kiikuttamia kolikoita*
- 75) *miehet vilkuilevat hieman epäluuloisesti*
- 76) *miehet katsovat ja tirkistelevät toisiaan*
- 77) *miehet tuijottelevat heidän alaikäisiä tyttäriään*
- 78) *miehet tuijottavat tuimina joen vastakkaisella puolella*
- 79) *kovera nainen näyttää miehestä seksikkäältä*
- 80) *Tamman mies näyttää Malkamäen taitavimmillaan.*

Emotionaalisia verbejä on aineistossani 241 esiintymää, joista 131 predikoi miehestä ja 110 naisesta. Käytetyimmät tunnetta ilmaisevat verbit aineistossani ovat *pelätä*, *epäillä*, *rakastua*, *kärsiä* ja *kaivata*. *Pelätä*-verbiä käytetään sekä abstraktissa että konkreettisessa yhteydessä:

- 81) *Ranskalaiset naiset pelkäävät Euroopan yhdentymistä*
- 82) *naiset pelkäävät väkivaltaa*
- 83) *miehet pelkäävät naisen seksuaalisuutta*
- 84) *miehet pelkäävät pahinta*
- 85) *nainen pelkää, että kosteusvauriot vain pahenevat*
- 86) *mies pelkää hengityksensä haisevan.*

Rakastua-verbi saa useimmiten määritteekseen konkreettisen rakastumisen kohteen (lauseet 87–89), mutta se ei ole pakollinen (lauseet 90 ja 91) :

- 87) *naisethan rakastuvat tunnetusti renttuihin*
- 88) *mies rakastuu opettajaan*
- 89) *mies rakastuu sädehtivään köyhään tyttöön*
- 90) *hullu mies rakastuu*
- 91) *kun mies rakastuu, syntyy tekstiä.*

Käsittelen emotionaalisia verbejä tarkemmin edempänä tässä luvussa. Psykologista tilaa ja prosessia ilmaiseviin verbeihin kuuluvat vielä kognitiiviset verbit. Niillä ilmaistaan ajattelua, muistamista, ymmärtämistä, arvelua, luuloa jne. (Pajunen 199:53). Tätä verbityyppiä edustavat esimerkit 92–106.

- 92) *naiset pohtivat mielenkiintoisia kysymyksiä*
- 93) *mies miettii hetken*
- 94) *mies tuumii*
- 95) *mies aprikoi*
- 96) *sen mies muistaa yhä hyvin*
- 97) *mies tajuaa taakkansa*
- 98) *naiset oivaltavat joulukorttien viehätyksen*
- 99) *nuori mies arvelee*
- 100) *naiset uskovat usein olevansa huonossa kunnossa*
- 101) *mies harkitsee kääntymystä*
- 102) *mies aikoo työskennellä kotitoimistossaan*
- 103) *mies pärjäsi hyvin LO:ssa*
- 104) *mies päätti antautua*
- 105) *naiset arvostavat niitä*
- 106) *naiset empivät vielä.*

Neljänneksi suurin verbityyppi koko aineiston esiintymämääriä tarkasteltaessa on fysiologista tilaa ja prosessia ilmaisevat verbit, joita löytyy 1133 sanetta. Verbijoukko on varsin suuri, kun ottaa huomioon, että suomen kielessä on yleistä ilmaista fysiologista tilaa adjektiiveilla ja adverbeilla (*tytöllä on lämmin, pojalla on vilu*). ”Fysiologiset verbit voidaan jaotella fysiologista tilaa tai tuntemusta, tilanmuutosta sekä fysiologista toimintaa ja reaktiota ilmaiseviin verbeihin” Pajunen (1999: 64) kirjoittaa. Fysiologista tilaa tai tuntemusta aineistossani edustavat esimerkkilauseet 107 ja 108, tilanmuutosta lause 109 ja toimintaa lause 110. Reaktioverbejä käytetään lauseissa 111–113.

- 107) *miehet nukkuivat usein purjeet peitteinään*

- 108) *miehet lämmittelivät pontikalla*
- 109) *miksi miehet uupuivat*
- 110) *miehet kuolaavat tirkistelleessään lasin takana*
- 111) *ukot nauroivat*
- 112) *nuoret naiset tirskuivat*
- 113) *naiset röyhtäilevät kaljan päälle.*

Tässä verbityypissä eniten käytetyt verbit ovat fysiologisen tilan muutosta ilmaisevat *kuolla*, *loukkaantua*, *hukkua* ja *menehtyä*. *Kuolla*-verbi on myös koko aineiston käytetyin verbi, se esiintyy 593 kertaa. *Loukkaantua* on myös varsin suosittu, siitä on 138 esiintymää. *Hukkua*-verbillä predikoidaan 85 kertaa ja *menehtyä*-verbillä 19 kertaa. Loput verbit esiintyvät reilusti harvemmin tai vain yhdesti. Tämän verbityypin sanemäärät edustavatkin lähinnä ääripäitä. Muutaman kymmenen esiintymän joukko puuttuu kokonaan.

Omistamista ilmaisevat verbit, joista on 690 esiintymää, muodostavat aineistoni viidenneksi suurimman verbiryhmän. Pajusen mukaan omistussuhteen siirtoa ilmaistaan antamisverbeillä ja omistuksen vaihtoverbeillä (Pajunen 1999:60). Esimerkeissä 114–118 omistussuhteen siirto ilmaistaan antamisverbeillä. Omistuksen vaihtoverbejä aineistossani edustavat esimerkit 119–122.

- 114) *vaimo lahjoitti rahaa Clintoneille*
- 115) *nainen antaisi minulle satasen*
- 116) *moni mies antaisi vaikka toisen munuaisensa pois*
- 117) *nuori mies luovuttaa omaisuutensa säilytykseen*
- 118) *mies sai potista 50000 rupiaa*
- 119) *nainen myisi itseään*
- 106) *nainen maksoi matkalipun*
- 121) *rouva osti Kiinasta oman nettiyhtiön*
- 122) *laitteensa Ylen mies hankki ensimmäisten joukossa*

Aineistoni eniten käytetty omistusverbi on *saada*, joka esiintyy peräti 389 kertaa. Niistä

138:ssa se predikoi naisesta ja 251:ssä miehestä. Vaikka se on omistussuhteen siirtoa ilmaiseva verbi, se ilmaisee aineistossani konkreettista esineen omistussuhteen siirtymistä varsin harvoin. Enimmäkseen sillä on abstrakti merkitys. Onnettomuus- ja rikosuutisten johdosta verbi esiintyy aineistossani toistuvasti lauseissa tyyppiä *nainen sai vakavia vammoja, sai surmansa*. Niissä *saada* liittyy onnettomuudesta tai rikoksesta johtuvan vamman saamiseen tai niistä johtuvan kuoleman kiertoilmaisuuksiin. Hyvin usein *saada*-verbi liittyy myös rikostuomion langettamiseen, kuten esimerkkilauseissa 123–125.

123) hänen poikaystävänsä sai puolen vuoden tuomion

124) nainen sai 11 vuoden vankeustuomion

125) mies sai 2500 markan sakot

Melko yleinen käyttöyhteys *saada*-verbillä on myös sairastamiskonteksti eli rakenteet *saada kohtaus, saada sairaus, saada hoitoa*. Tämä näkyy esimerkeissä 126–131. Tarkemmin kyseisen verbin käyttöä ja merkityksiä olen tutkinut vielä luvuissa 4.2.1 ja 4.2.4.

106) vanhempi nainen sai sydänkohtauksen

127) mies sai kohtalokkaan sydämenpysähdyksen

128) mies sai sairaskohtauksen vasta matkalla

129) nainen saa alkoholimaksakirroosin miestä helpommin

130) nainen saa kasvohalvaukseensa akupunktuurihoitoa

131) mies sai ensiapua työtovereiltaan

Kontaktiprosessia ilmaisevat verbit muodostavat varsin pienen joukon, esiintymiä on 374. Niistä 83 predikoi naisesta ja 291 miehestä. Pajusen mukaan kontaktiverbeillä ilmaistaan välitöntä ja yleensä hetkellistä kosketusta. Kontaktiverbit jaetaan kosketusverbeihin ja lyömisverbeihin. Ne erottaa toisistaan kontaktin ja sen vaikutuksen voimakkuus. (Pajunen 1999: 57.) Aineistossa useimmin esiintyvät kontaktiverbit ovat *iskeä, lyödä, pahoinpidellä* ja *puukottaa*. Verbejä *lyödä, pahoinpidellä* ja *puukottaa* käsittelemän tämän luvun loppupuolella osana rikos- väkivalta- ja onnettomuusverbien

joukkoa. *Iskeä* on lyömisverbi, jota yleisimmin käytetään konkreettisessa lyömisen merkityksessä, kuten seuraavista esimerkeistä näkyy.

132) *sama mies iski vielä lopussa 3–1*

133) *mies iski puolisoaan puukolla*

134) *mies iski voitto-osuman*

135) *mies iski veitsellä japanilaista naista*

136) *mies iski veitsellä pesivää krokotiilia yläleukaan*

137) *mies iski koiraa kirveellä päähän*

Sillä on myös abstraktimpi merkitys, joka kuitenkin ilmaisee voimakasta kontaktia muttei varsinaista lyömistä: *mies iskee perseensä kajakkiin, edelleen Colt iskee miehen katuun*. Yllättävää on se, ettei aineistosta löydy yhtä hyvin yleistä *iskeä*-verbin abstraktia merkitystä, nimittäin tyyppiä *nainen iski komean miehen*.

Tilaverbit muodostavat 347 esiintymän joukon. 215 esiintymää predikoi miehestä ja 132 naisesta. Nämä verbit ilmaisevat jonkin olion paikkaa, sijaintia, asentoa tai yleensä olemassaoloa. Ne jaetaan asentoa, sijaintia ja ulottuvuuksia ilmaiseviin. Näiden alaluokkien ulkopuolelle jää *olla*-verbi, joka on kopula eli sillä ei ole leksikaalista merkitystä. (Pajunen 1999:46.) Rajasin *olla*-verbin pois aineistosta juuri semanttisen tyhjyyden vuoksi. Pajusen mukaan asentoverbit ilmaisevat elollisille ominaisia yleensä kontrolloituja asentoja, sijaintiverbit ei-elollisille ominaista tietyssä tilanteessa olemista (emt. 47). Eniten käytettyjä tilaverbejä aineistossa ovat asentoverbit *maata, istua* ja *seistä*:

138) *mies istui vaikean näköisenä*

139) *mies seisoi asennossa*

140) *mies makaa kuolinvuoteellaan*.

Tapahtumaa ja/tai yksipaikkaista muutosta ilmaisevista verbeistä on toiseksi vähiten esiintymiä eli 198. Pajusen mukaan nämä verbit ilmaisevat jatkuvaa, ajallisesti rajaamatonta prosessia, joka ei ole kenenkään aiheuttamaa. Niillä koodataan kontrolloimattomia prosesseja, kuten luonnon tapahtumia. Yksipaikkaiset muutosverbit

ilmaisevat ajallisesti rajattuja prosesseja. Niiden suurin alaluokka on *u*-johdokset. (Pajunen 1999: 52.) Tätä verbityyppiä edustavien verbien esiintymämäärät ovat varsin pieniä. Enin osa verbeistä on käytössä vain yhdestä kymmeneen kertaa. Tätä verbityyppiä edustavat esimerkiksi verbit *koostua, kulua, painua, rapautua* ja *sammua*.

Asettamisverbit ovat esiintymämäärissä mitattuna aineiston pienin verbityyppi, vain 65 sanetta joista 23 predikoi naisesta ja 42 miehestä. Nämä verbit ilmaisevat yleensä konkreettista tekemistä. Pajusen mukaan niillä koodataan kädellä tapahtuvaa siirtämistä, antamista, ottamista tai muuta sellaista. Niitä voidaan jakaa sijoittamis- ja ottamisverbeihin. (Pajunen 1999: 58–59.) Useimmin esiintyvä asettamisverbi aineistossani on *laittaa*, jota on käytetty 11 kertaa. Kaikki muut luokan verbit esiintyvät alle kymmenen kertaa. Esimerkit 142–144 sisältävät konkreettisen merkityksen.

141) *mies laittaa peittävät aurinkolasit silmilleen*

142) *mies laittaa mekon päälle*

143) *mies laittoi postiin pakolaisen kortin*

Ne ilmaisevat käsin tapahtuvaa esineen sijoittamista johonkin, mutta lauseessa *naiset laittavat ulkovaatteisiin 540 markkaa* esiintyy *laittaa*-verbillä abstraktimpi taloudellisen sijoittamisen merkitys. Tarkastelin, mitkä verbit tässä verbityypissä predikoivat pelkästään naisesta ja mitkä miehestä, mutta mitään teemallista yhteyttä ei niiden väliltä löytynyt.

4.1.2 Aineisto sukupuolittain jaoteltuna

Tutkittuani aineistoa ensin yhtenä kokonaisuutena siirryin vertailemaan lukuja verbityypeittäin eri sukupuolten välillä. En käynyt läpi jokaista verbityyppiä, vaan tarkastelin muutamaa staattisuus-dynaamisuus akselilla vastakohtaista verbityyppiä sekä tunneverbejä. Pyrin selvittämään, ilmeneekö verbimäärissä suuria eroja sukupuolten välillä, kun tarkastellaan sukupuolittain jaottujen verbiryhmien sisäistä koostumusta. Jaoin aineiston kahtia, miehestä predikoivaan ja naisesta predikoivaan ja laskin prosentit verbityypeittäin kummankin ryhmän sisällä. Siten sain tietää, että kun predikoidaan naisesta, kuinka usein se tehdään kunkin tyyppisellä verbillä. Miehestä predikoivista

verbeistä tietysti laskin vastaavat tapaukset.

Ensimmäiseksi tarkastelin tilaverbejä. Tilaverbit voidaan jakaa asentoa, sijaintia ja ulottuvuuksia ilmaiseviin (emt. 47). Asentoa ilmaisevat verbit ovat edusteilla lauseissa 1–4.

- 1) *nainen makaa antiikin Venuksen paikalla*
- 2) *nainen roikkui junan ovesta*
- 3) *mies seisoo lantiotaan myöten järvessä*
- 4) *naiset nojasivat baaritiskiin*

Tähän luokkaan kuuluvat verbit ovat luonteeltaan staattisia ja tarkoitukseni oli selvittää, jakautuvatko ne kovin eri tavalla eri sukupuolten välillä. Lähdin liikkeelle niistä predikaateista, joiden subjektina tai objektina (monikossa, yksikössä, kielteisenä ja myönteisenä) on *nainen, vaimo, aviovaimo, avovaimo, rouva, neiti, tyttöystävä, akka* tai *ämmä*. Tähän ryhmään kuuluu kaiken kaikkiaan 2497 sanetta. Niistä 5,3 % on tilaverbejä. Vastaavasti sellaisia predikaatteja, joiden subjektina tai objektina (monikossa, yksikössä, kielteisenä ja myönteisenä) on *mies, aviomies, avomies, herra, poikaystävä, ukko* tai *äijä*, on kaiken kaikkiaan 4447 sanetta. Näistä 4,8 % on tilaverbejä. Suhteutettuna sukupuolten välinen ero tilaverbien käytössä on siis häviävän pieni. Aineistossani tilaverbejä käytetään naisesta 0,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin miehestä.

Toinen verbityyppi, joka on luonteeltaan varsin staattinen, on tapahtumaa ja yksipaikkaista muutosta ilmaisevat verbit (*altistua, leimautua, löytyä*). Näitä verbejä on aineistossa melko vähän, 198 sanetta. Tuon joukon muodostavat kaikkiaan 43 eri lekseemiä. Naispuolista subjektia tai objektia predikoivasta aineistosta 2,5 % on tapahtumaa ja/tai yksipaikkaista muutosta ilmaisevia verbejä. Miespuolisesta subjektista tai objektista predikoivasta aineistosta 3 % on tapahtumaa ja yksipaikkaista muutosta ilmaisevia verbejä. Ero sukupuolten välillä ei ole tässäkään suuren suuri, mutta yllättäen miespuolisesta subjektista predikoidaan tällä verbityypillä suhteessa hieman useammin kuin naispuolisesta. Stereotypia siitä, että naisen toiminta olisi staattista ja miehen dynaamista ei saa vahvistusta ainakaan, kun kyseessä ovat tilaverbit tai tapahtumaa ja yksipaikkaista muutosta ilmaisevat verbit, koska kyseisten verbityyppien esiintymät

jakautuvat aineistossani sukupuolten kesken varsin tasaisesti.

Staattisten verbien vastapainoksi tarkastelin tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevia verbejä, jotka ovat luonteeltaan dynaamisia. Tätä verbityyppiä esiintyy aineistossani kaikkein eniten, 1541 sanaesiintymää ja 391 lekseemiä. 23,8 % kaikista aineistoni lauseista, joissa on naispuolinen subjekti tai objekti (yksikössä, monikossa, kielteisenä tai myönteisenä), sisältää tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevan predikaatin. Niistä aineistoni lauseista, joissa on miespuolinen subjekti tai objekti, 21,2 % sisältää tähän verbityyppiin kuuluvan predikaatin. Tämän valossa näyttää siis siltä, että naisesta predikoidaan tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevalla verbillä suhteessa merkittävästi useammin (2,6 % esiintymistä) kuin miehestä.

Toinen dynaaminen verbityyppi on liikeverbit. Aineistossani on 1464 liikettä ilmaisevaa predikaattiesiintymää, jotka muodostuvat 248 lekseemistä. Kun subjektina tai objektina on *nainen, vaimo, aviovaimo, avovaimo, rouva, neiti, tyttöystävä, akka* tai *ämmä*, verbiesiintymistä 20,2 % ilmaisee liikettä. Predikaattiesiintymistä 21,5 % ilmaisee liikettä, kun subjektina tai objektina on *mies, aviomies, avomies, herra, poikaystävä, ukko* tai *äijä*. Miespuolisesta subjektista predikoidaan siis suhteellisesti useammin liikeverbillä kuin naispuolisesta. Tässä verbityypissä ero on kuitenkin puolta pienempi kuin tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevissa verbeissä.

Psykologista tilaa ja prosessia ilmaisevat verbit kuuluvat mentaaliverbeihin, joilla ilmaistaan inhimillisille olennoille ominaisia kykyjä ja toimintoja. Psykologisiin verbeihin luetaan aistihavaintoverbit sekä emootiota ja kognitiota ilmaisevat verbit. (Pajunen 1999: 65–67.) Tutkimukseni kannalta mielenkiintoinen alaluokka tässä verbityypissä on emootioverbit, joiden käyttöön voisi olettaa liittyvän sukupuolittuneisuutta. Stereotyyppisen käsityksen mukaan naiset suhtautuvat asioihin tunteikkaasti ja tuovat tunteensa esiin helposti. Miehet taas käsittelevät asioita järkiperustein ja heille on kunniaakasta pitää tunnetilansa piilossa. Stereotypiset käsitykset eivät kuitenkaan aina vastaa todellisuutta, joten aineisto saattaa antaa toisenlaisen kuvan.

Emotionaalisia verbejä voidaan jakaa alaluokkiin sen mukaan, mitä tunnetilaa ne ilmaisevat. Suurimmat ryhmät ovat myönteistä ja kielteistä tunnetta ilmaisevat verbit (emt.67).

- 5) *nainen rakastuu psykiatriinsa*
- 6) *mies ihastuu naapurin kotiapulaiseen*
- 7) *mies innostui tyttärensä menestyksestä*
- 8) *mies nauttii esiintymisestä*
- 9) *nainen hermostui mielestään liian kovaa*
- 10) *rouva halveksii miestänsä*
- 11) *mies järkyttyi ihmispaljoudesta*
- 12) *mies pelkää hengityksensä haisevan*

Kun tarkastelee koko aineistoa, näkee, että emootioverbejä käytetään yllättävän vähän, oli kyseessä sitten miespuolinen tai naispuolinen subjekti tai objekti. Tähän on syynä se, että suomen kielessä tunnetta ilmaistaan yleensä predikatiivilla (*nainen on vihainen, miehet ovat iloisia*). Marginaalisempi keino ilmaista tunnetta on käyttää *tuntea*-verbiä ja tunnetilaa ilmaisevaa substantiivia: *tunsi syvää vihaa miestä kohtaan, nainen tunsi ilon läikehtivän rinnassaan, mies tunsi surun vyöryvän ylitseen*.

Koko aineiston käsittävästä vertailutaulukostani löysin 76 eri tunneverbiä, yhteensä 241 sanetta. Edellä mainitsin oletuksen, jonka mukaan naisesta predikoitaisiin tunneverbeillä suhteessa useammin kuin miehestä. Tutkimustulokseni vahvistavat tämän oletuksen vain heikosti. Naisesta predikoidaan aineistossani tunneverbeillä 110 kertaa, mikä on 4,4 % koko naista koskevasta aineistosta. Miehestä predikoidaan 131 kertaa, mikä on 2,9 % koko miestä koskevasta aineistosta. Ero on tilastollisesti merkittävä, muttei kuitenkaan niin suuri kuin olisi voinut olettaa. Vertailun vuoksi laskin, montako prosenttia tunneverbit ovat kaikista aineistoni verbiesiintymistä. Näissä lukemissa ero sukupuolten välillä kutistuu pienemmäksi. Koko aineistosta naisesta predikoivia tunneverbejä on 1,6 % ja miehestä predikoivia 1,8 %.

Emootioverbeistä kävi odotetusti ilmi, että niitä käytetään miehistä predikoitaessa suhteessa harvemmin kuin naisista predikoitaessa. Syytä miehen tunneilmaisun vähyyteen pohtii Mikko Lehtonen teoksessaan *Pikku jättiläisiä*. Hänen mukaansa maskuliinisen hallinnan ytimeen kuuluvat itsehillintä ja rationaalisuus, joiden turvin mies voi suhtautua elämäänsä kuin se olisi selkeä kokonaisuus, joka on kokonaan hänen hallittavissaan. Oikeaa miestä eivät tunteet hallitse, vaan ne tukahdutetaan ja älyllistetään. (Lehtonen

1995:34–35.) Kulttuurimme antaa naiselle enemmän tilaa ilmaista tunteitaan. Toisaalta tunteiden esiin tuominen katsotaan naiselle luonteenomaiseksi. Tunteikasta miestä pidetään helposti feminiinisenä. Jukka Lehtonen kirjoittaa artikkelissaan *Heteronormatiivisuus ja miesten moninaisuus* heteroseksismin vaikutuksesta miesten tunneilmaisuun. Hän toteaa, että kaikilla miehillä ja pojilla on riski saada homon leima, jos käyttäytyy liian feminiinisesti tai osoittaa julkisesti tunteita toista miestä kohtaan. Julkisesti toista miestä halaava mies saattaa saada osakseen homoksi nimittelyä. Heteroseksismi estää Lehtosen mukaan miestä ilmaisemasta vapaasti tunteitaan, varsinkaan läheisyyden tai rakkauden tunnetta toista miestä kohtaan. (Lehtonen 2000: 16.)

Mari Siiroinen kirjoittaa artikkelissaan *Aito naisellinen tunteenpurkaus* Nykysuomen sanakirjan naiskuvasta, joka näyttäytyy varsin stereotyyppisenä. Kyseisen sanakirjan naiselle on Siiroisen tutkimuksen mukaan tyypillistä **feminiininen** tunneherkkyys. Nainen on tyypillisesti myös **hellä** ja tunteellinen neitonen sekä **hellä** ja **tunteikas** vaimo. **Tunnealojen** vaihtuvuus on tietenkin naisen yleisesti tunnettu ominaisuus ja jokaisellehan tulee toisinaan vastaan aito naisellinen **tunteenpurkaus**. (Hakusanat lihavoitu kuten Siiroisella.) (Siironen 1988: 45.) Toisaalta tunteiden esiin tuominen nähdään kulttuurissamme hävettävänä heikkoutena ja siksi paremmin naiselle sopivana. Tämä vahvistaa käsitystä naisesta heikompana sukupuolena. Nykyään on kuitenkin jonkinlainen hidas kulttuurinmuutos jo nähtävissä. Tunteiden ilmaiseminen sallitaan miehelle hiukan helpommin kuin ennen. Naisten kuulee usein toivovan, että mies ilmaisisi tunteitaan enemmän, mutta vielä varsin harvat miehet sallivat sen toisilleen.

Aineiston tarjoamissa verbityypeissä näkyy se, että lehdessä on säännöllisesti rikoksista, väkivallasta ja onnettomuuksista kertovia uutisia melko paljon. Kun listataan koko aineistosta 25 useimmin esiintyvää verbiä, niistä löytyy 27 eri lekseemiä, joista kolmasosa on onnettomuus- tai väkivaltaverbejä. Onnettomuusverbejä (*ruhjoutua, kuolla, loukkaantua*) on 11,1 % ja väkivaltaverbejä (*hirttää, hakata, ruoskia, pahoinpidellä*) 5,8 % kaikista aineistoni verbisaneista. Yksittäisiä verbejä silmäiltäessä runsas rikos-, väkivalta- ja onnettomuus uutisointi tulee esiin esimerkiksi siinä, että verbi *kuolla* esiintyy sekä naisista (191 kertaa) että miehistä predikoitaessa (402 kertaa) ylivoimaisesti useimmin. Myös verbin *loukkaantua* (miehestä 92, naisesta 46 kertaa) runsas määrä viittaa tähän ilmiöön. Toki täytyy ottaa huomioon, että osa *kuolla*-verbin sisältävistä lauseista

mainitsee tapahtuneen luonnollisen kuoleman ja osa *loukkaantua*-verbin esiintymistä liittyy henkiseen loukkaantumiseen, mielen pahoittamiseen. Jokaisessa tapauksessa ei siis ole kyse väkivallasta tai tapaturmasta. Erilaiset väkivaltaa ilmaisevat verbit näyttävät kuitenkin esiintyvän aineistossa melko tiuhaan. Miehestä predikoitaessa esiintyvät verbit *lyödä* 30 kertaa, *pahoinpidellä* 29 kertaa, *tappaa* 20 kertaa, *surmata* 26 ja *puukottaa* 26 kertaa. Naisesta predikoitaessa käytetään samoja verbejä seuraavasti: *lyödä* 11 kertaa, *pahoinpidellä* 8 kertaa, *tappaa* 10, *surmata* 6 kertaa ja *puukottaa* 12 kertaa. Kun laskee, kuinka monta prosenttia nämä luvut ovat koko miestä koskevasta aineistosta ja koko naista koskevasta aineistosta, näkyy edelleen se, että kyseisillä verbeillä predikoidaan useammin miespuolisesta subjektista ja objektista kuin naispuolisesta.

Väkivaltaverbien runsaslukuisuus aineistossa tuo omalla tavallaan esiin kulttuuriimme olennaisesti kuuluvia piirteitä: tappeluita, lähisuhdeväkivaltaa ja alkoholin myötävaikutuksesta tapahtuneita onnettomuuksia. Vuosina 1995–2001 poliisin tietoon tuli 291 sellaista kuolemantapausta, joissa rikoksentekijä joko tahallaan tai pahoinpitelyn yhteydessä tuottamuksellisesti surmasi jonkun itselleen läheisen ihmisen. Näistä 52 tapauksessa rikoksentekijä tappoi itsensä heti surmatyönsä jälkeen. (Hurttu 2002: 27.) Rikoksentekijöistä 249 oli miehiä ja 42 naisia. Rikoksen uhreina henkensä menetti 204 naista ja 86 miestä. Runsa alkoholinkäyttö ja humalahakuinen juominen näyttivät lisäävän konfliktitilanteita ja surmatekoja. (Emt. 32, 49.) Aineistoni tukee edellä mainittua tilastotietoa — väkivalta on sukupuolittunutta.

Verbien *lyödä*, *pahoinpidellä*, *tappaa*, *surmata* ja *menehtyä* käytössä näkyy tuo väkivallan sukupuolittuminen. Arto Jokinen kirjoittaa teoksessaan *Panssaroitu maskuliinisuus* (2000) väkivallasta miehisenä ilmiönä ja ongelmana. Hän peräänkuuluttaa väkivallan tutkimisessa nimenomaan miehiin keskittymistä. Se merkitsisi hänen mukaansa väkivaltaisen käyttäytymisen kohdentamista miesten ongelmaksi, josta kärsii myös nainen. (Emt. 22.) Hiukan samoilla jäljillä on myös Lehtonen. Hän kirjoittaa miesten väkivallan hyväksymisestä näin: ”Yksi hegemonisen maskuliinisuuden monista ristiriidoista liittyykin siihen, että vaikka siinä korostetaan rationaalisuutta, vastuullisuutta ja itsehillintää, siihen kuuluu yhtä lailla miesten irrationaalisuuden, vastuuttomuuden ja väkivaltaisuuden hiljainen tai äänekkäämpi hyväksyminen.” (Lehtonen 1995: 35.) Tästä on kyse julkisuudessa usein esiintyneessä raiskaus- ja inestituomioita koskevassa

keskustelussakin. Raiskaus usein pilaa uhrin elämän lopullisesti, mutta silti siitä saatavat tuomiot ovat monen mielestä varsin lieviä ja raiskauksessa voidaan nähdä eri asteita, kuten käyttöön otettu lievän raiskauksen käsite osoittaa. Myös uhrin vaatetus tai muu vastaava seikka voidaan katsoa lieventäväksi asianhaaraksi tuomiota langettaessa, ikään kuin jokin uhrin ulkoinen seikka oikeuttaisi pakottamaan hänet seksiin. Vastuu raiskauksesta siirretään ainakin osittain mieheltä naiselle.

Verbi *raiskata* esiintyy miehestä subjektina predikoitaessa 13 kertaa ja verbi *ahdistella* 3 kertaa. Objektiaineistossa verbi *raiskata* esiintyy ainoastaan niissä lauseissa, joissa *nainen* on objektina. *Ahdistella* ja *raiskata* ovat selvästi siis miehiseen tekemiseen liittyviä verbejä. Naista koskevassa aineistossa ei *ahdistella*-verbiä esiinny edes niissä lauseissa, joissa nainen on objektina, mikä oli sinänsä yllättävä huomio. Lehtonen kirjoittaa, että maskuliininen seksuaalisuus nähdään toisiin kohdistuvaksi toiminnaksi. Sillä pyritään vaikuttamaan toisiin, painostamaan, tunkeutumaan ja saavuttamaan. Sen voikin ajatella liittyvän enemmän valtaan kuin seksuaalisuuteen, miehisyden mitta on kyky käyttää penistä vallan välineenä. (Lehtonen 1995: 40.) Lehtosen näkemys on kuitenkin varsin yksipuolinen ja miestä leimaava.

4.1.3 Yhteenveto kvantitatiivisesta tarkastelusta

Verbien esiintymämäärien tarkastelu koko aineistosta toi esiin sen, että miehestä predikoidaan huomattavasti useammin kuin naisesta ja tämä toistuu jokaisessa verbityypissä. Kaikkien verbityyppien kohdalla on nähtävissä, että reilu puolet tai jopa kaksi kolmasosaa verbisaneista predikoi miehestä ja vain yksi kolmasosa naisesta. Aineiston jakaminen sukupuolittain auttaa hahmottamaan sitä, predikoidaanko miehestä ja naisesta oman ryhmänsä sisällä jotenkin eri tavalla. Kun aineiston predikaattiesiintymiä tarkastelee sukupuolittain jaettuna ja vertailee näin saatuja lukuja toisiinsa, huomaa verbien jakautuvan näiden kahden ryhmän sisällä melko tasaisesti verbityypeittäin. Tilaverbejä käytetään naisesta 0,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin miehestä. Koko aineistossa ero on kuitenkin 24 prosenttiyksikköä miehen hyväksi.

Tapahtumaa ja/tai yksipaikkaista muutosta ilmaisevilla verbeillä predikoidaan miehestä sukupuolittain jaetussa aineistossa 0,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin naisesta.

Koko aineistosta laskettuna ero on aivan toista luokkaa. Miehestä predikoidaan näillä verbeillä 36 prosenttiyksikköä enemmän. Laski kumminpäin vain, näiden lukujen valossa havaitaan, että miehestä predikoidaan staattisilla tapahtumaa ja/tai yksipaikkaista muutosta ilmaisevilla verbeillä enemmän kuin naisesta. Tämä havainto ei tue hypoteesiani eikä myöskään yleistä stereotypiaa miehestä dynaamisena ja naisesta staattisena subjektina.

Dynaamisia verbityyppejä tarkastellessa kävi ilmi, että liikeverbejä käytetään sukupuolittain jaetussa aineistossa miehestä 1,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin naisesta. Koko aineistosta laskettuna liikeverbien käytön ero miehen ja naisen välillä on huima. Tästä verbityypistä on 30 prosenttiyksikköä enemmän miehestä predikoivia esiintymiä. Molemmilla tavoilla laskettuna miehestä siis predikoidaan useammin liikeverbillä kuin naisesta. Tämä tukee hypoteesiani miehestä dynaamisena toimijana.

Tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevat verbit jakautuivat koko aineistossa samaan tapaan kuin muutkin verbit eli miehestä predikoivia esiintymiä oli 25 prosenttiyksikköä enemmän kuin naisesta. Sukupuolittain jaetusta aineistosta kävi ilmi, että naisesta käytettiin 2,6 prosenttiyksikköä enemmän tämän verbityypin esiintymiä kuin miehestä. Löytö on sinänsä mielenkiintoinen, koska sekin on hypoteesini vastainen ja saa naisen näyttämään miestä dynaamisemmalta toimijalta. Koko aineiston esiintymämäärässä 25 prosenttiyksikköä miehen hyväksi kertoo kuitenkin sen tosiseikan, että miehestä predikoidaan tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevilla verbeillä paljon useammin kuin naisesta.

Psykologista tilaa ja prosessia ilmaiseviin verbeihin kuuluvia emotioverbejä oli aineistossa varsin vähän ja ne jakautuivat tasapuolisemmin sukupuolten välillä kuin muut verbit. Miehestä predikoidaan näilläkin verbeillä useammin kuin naisesta, mutta suhteellinen ero oli merkittävä. Koko aineistossa miehestä predikoivien esiintymien määrä on 0,2 prosenttiyksikköä suurempi kuin naisesta predikoivien. Sukupuolittain jaetussa aineistossa ero oli paljon merkittävämpi ja suhde toisinpäin. Naista koskevassa aineistossa 4,4% oli tunneverbejä ja miestä koskevassa aineistossa 2,9%. Havainto oli odotuksenmukainen.

Verbisaneiden määrällisen tarkastelun yhteydessä kävi ilmi, että erityisen paljon Helsingin Sanomat käyttää verbejä, jotka liittyvät rikos-, onnettomuus- tai

väkivaltakontekstiin. Teemaan kuului merkitykseltään selvästi väkivallan tekoa (*lyödä, pahoinpidellä*) ja rikokseen syyllistymistä (*tappaa, surmata*) tai onnettomuuteen joutumista (*loukkaantua, ruhjoutua, menehtyä*) ilmaisevia verbejä, mutta myös merkitykseltään neutraalimmat tai yleisemmät verbit (*joutua, ottaa, saada*) liittyivät tähän teemaan, kun tarkasteli niiden saamia määritteitä. Erityisesti väkivaltaverbien kohdalla nousi esiin sukupuolittuneisuus – mies tekijänä ja nainen uhrina.

4.2 Aineiston kvalitatiivinen tarkastelu

Tarkasteltuani kvantitatiivisesti, miten verbityypit jakautuvat sukupuolten kesken, tutkin tarkemmin, mitä verbejä kustakin sukupuolesta käytetään. Paneuduin aineistoon osa kerrallaan ja vertasin löydöksiä keskenään. Jaoin verbiaineistoni neljään osaan: 1) predikaatteihin, joilla on naispuolinen subjekti, 2) predikaatteihin, joilla on naispuolinen objekti, 3) predikaatteihin, joilla on miespuolinen subjekti sekä 4) predikaatteihin, joilla on miespuolinen objekti. Tarkoitukseni oli selvittää tarkemmin, millaisin verbein predikoidaan naisesta ja millaisin miehestä eri lauseenjäsenasemissa. Kustakin neljästä verbiryhmästä on laadittu taulukko, josta selviää ryhmässä useimmin esiintyvät verbit ja mitä verbityyppejä ne edustavat.

4.2.1 Nainen subjektina

Tähän ryhmään kuuluvat predikaatit, joiden subjektina on *nainen, vaimo, aviovaimo, avovaimo, rouva, neiti, tyttöystävä, akka* ja *ämmä*. Ryhmän taajimpaan esiintyvää verbiä *kuolla* sekä toista ryhmässä taajaan esiintyvää verbiä *loukkaantua* olen tarkemmin käsitellyt luvussa 4.1. Muita verbejä, jotka esiintyvät tässä ryhmässä runsain määrin, ovat esimerkiksi *saada, joutua, jäädä, haluta, tulla, tehdä, lähteä, ottaa* ja *hiihtää*. Seuraavissa kappaleissa käsittelen niitä yksityiskohtaisesti ja tutkin niiden käyttökonteksteja. Seuraavaan taulukkoon olen listannut tässä aineiston osassa tiheimmin esiintyvät verbit esiintymämäärineen ja verbityypit, joita ne edustavat.

TAULUKKO 3. Yleisimmät naisesta subjektina predikoivat verbit.

Verbi	Esiintymien lukumäärä	Verbityyppi
<i>kuolla</i>	191	fysiol. tilaa & prosessia ilm.
<i>saada</i>	136	omistamista ilmaiseva
<i>joutua</i>	50	liikeverbi
<i>jäädä</i>	47	tilaverbi
<i>loukkaantua</i>	46	fysiol. tilaa & prosessia ilm.
<i>haluta</i>	41	psykol. tilaa & pros. ilm.
<i>tulla</i>	41	liikeverbi
<i>tehdä</i>	39	tekoa ja/ tai 2-paikk. muut.
<i>lähteä</i>	25	liikeverbi
<i>ottaa</i>	22	omistamista ilmaiseva
<i>hiihtää</i>	21	liikeverbi

Saada ja *ottaa* kuuluvat omistamista ilmaisevien verbien luokkaan, tarkemmin sanoen omistussuhteen siirtoa ilmaiseviin antamisverbeihin. Omistussuhteen siirto perustuu joko pakkoon tai vapaaehtoisuuteen. Antamisverbien määritteinä ovat antaja, saaja ja antamisen kohde. Saajan paikalla voi myös olla lokaalinen määrite. Antamisverbit jaetaan lahjoittamis-, saamis-, anastamis-, lainaamis- ja tarjoamisverbeihin. (Pajunen 1999:60–61.) *Saada* kuuluu tietenkin saamisverbeihin. Konkreettista omistussuhteen siirtoa *saada*-verbi ilmaisee subjektiaineistossani harvakseltaan. Konkreettinen merkitys näkyy lähinnä esimerkeissä 1–5.

- 1) *nainen saa vaihtorahansa*
- 2) *nainen saa Ajoneuvohallitukselta ilmoituksen*
- 3) *nainen saa intohimoisia rakkauskirjeitä*
- 4) *nainen saa vakuutusyhtiöltä lähes 7000 markkaa*
- 5) *rouva sai luurin käteensä*

Näissä esimerkeissä jokin esine siirtyy *naisen* omistukseen. Varsin usein *saada*-verbi liittyy aineistossani onnettomuus-, rikos- tai väkivaltatilanteeseen, melko useasti myös sairastumiseen (6–15). Joka lehdessä toistuva rikos- ja onnettomuus uutisointi selittää tällaisten ilmausten yleisyyden aineistossani.

- 6) *nainen sai pahoja vammoja*
- 7) *nainen sai hengenvaarallisia vammoja*
- 8) *nainen sai aivotäräyksen*
- 9) *nainen sai kallovamman*
- 10) *nainen sai kiväärinluodin oveensa*
- 11) *nainen sai muutamia hauleja kehoonsa*
- 12) *tyttöystävä sai lisäksi sakot*
- 13) *vaimo saisi 9 vuotta vankeutta*
- 14) *nainen sai surmansa*
- 15) *nainen sai sydänkohtauksen.*

Saada-verbi liittyy erityisen usein jonkinlaisen rangaistuksen tai tuomion saamiseen tai *saada surmansa* –rakenteeseen. Konkreettista omistussuhteen siirtoa abstraktimpiakin merkityksiä *saada*-verbillä ilmenee tässä aineistoni ryhmässä, kuten esimerkeissä

- 16) *nainen saa tietää*
- 17) *nainen saa selville*
- 18) *nainen saa tarpeekseen*
- 19) *mökin akka saa siivet*

Kahdessa ensimmäisessä esimerkissäkin on tavallaan kyse omistussuhteen siirrosta, kun tieto siirtyy *naisen* omistukseen. Kolmannessa esimerkissä on kyse kyllästymisestä. *Nainen* on saanut toistuvasti osakseen kohtelua, jota ei enää halua. Tässä ollaan jo varsin kaukana varsinaisesta omistussuhteen siirrosta, mutta *saada*-verbin ollessa kyseessä kuitenkin useimmiten jotakin siirtyy joltakin henkilöltä tai taholta jollekin toiselle

henkilölle tai taholle. Tässä tapauksessa huono kohtelu lähtee toisesta henkilöstä ja kohdistuu *naiseen* (siirtyy hänen osakseen), joka on vastaanottanut kyseistä kohtelua mielestään tarpeeksi. Neljännessä esimerkissä kyse ei ole konkreettisesta siipien saamisesta, vaan (henkisen tai fyysisen) liikkumavapauden saamisesta. Liikkumavapaus siirtyy siis *akan* omistukseen.

Abstraktein *saada*-verbin merkitys toisessa kappaleessa mainitsemisani aineistoesimerkeissä on rakenteessa *saada surmansa*. Kyseinen rakenne on eufemismi *kuolla*-verbille. Siinä ei ole enää kyse omistussuhteen siirrosta (paitsi jos ajatellaan, että kuolema siirtyy naisen omistamaksi olotilaksi), vaan ilmauksen tarkoitus on toisaalta pehmentää kuvausta tapahtuneesta ja toisaalta ilmaista surmansa saaneen uhriutta. *Nainen sai surmansa* –lauseessa korostuu se, että *nainen* nimenomaan oli uhri, johon onnettomuus tai väkivallanteko kohdistui ja joku muu oli aktiivinen kuoleman tuottanut osapuoli, jota lauseessa ei nimetä.

Vielä yksi abstrakti *saada*-verbiin liittyvä merkitys näkyy esimerkeissä 20–23. Kyseessä on luvan saamista merkitsevä rakenne. Joku antaa *naiselle* luvan tehdä lauseissa mainittuja asioita, lupa ikään kuin siirtyy hänen omistukseensa.

20) *nainen sai sanoa*

21) *nainen saa osallistua*

22) *nainen saa adoptoida pikkuvauvoja*

23) *nainen sai päättää raskautensa keskeyttämisestä*

Kieltomuodoissa abstrakti merkitys näkyy hieman useammin kuin konkreettinen merkitys. Luvan saamisrakenteen kielteinen vastine, luvan epääminen, näkyy esimerkeissä 24–26. Konkreettisen omistussuhteen siirtoa merkitsevän *saada*-verbin vastakohtana on kieltolauseissa *ei saa* tai *eivät saaneet*. Kyseisissä lauseissa omistussuhteen siirto jää (odotuksista huolimatta) tapahtumatta (esimerkit 27–29).

24) *nainen ei saa tavata miestä*

25) *nainen ei saa käydä koulua*

26) *nainen ei saanut nähtäväkseen kaikkea*

- 27) *nainen ei saanut työpaikkaa*
- 28) *vaimo ei saa töitä*
- 29) *naiset eivät saaneet mitalia*

Saada on merkitykseltään passiivisempi kuin *ottaa*. Ottamiseen tarvitaan ottajan aktiivinen toiminta. Saaja voi olla vain passiivinen vastaanottaja. Naista predikoivassa aineistossani *saada* esiintyy kuusi kertaa useammin kuin *ottaa*. *Ottaa*-verbi kuuluu luonnollisesti ottamisverbien alaluokkaan. Pajusen mukaan ne ovat useimmiten asettamis- tai käsittelemisverbejä, jolloin ne saavat lokaalisen määritteen. Aineistoni esimerkeistä konkreettinen merkitys on asettamiseen tai käsittelemiseen viittaavilla lauseilla 27–30. Abstraktimpia merkityksiä *ottaa*-verbille tarjoavat lauseet 31–35.

- 30) *nainen otti vessapaperirullan kinaloon*
- 31) *nainen otti puukon esiin*
- 32) *nainen otti veitsen ja löi*
- 33) *neiti otti sen*
- 34) *nainen otti yhteyttä miehensä tuttavaan*
- 35) *nainen otti yhteyttä poliisiin*
- 36) *rouva otti yhteyttä konttoriin*
- 37) *rouva otti miehen puhutteluun*
- 38) *rouva otti hallitsijan kenraaleineen vastaan*

Tulla, *lähteä* ja *joutua* kuuluvat liikeverbien luokkaan. *Tulla*-verbi saa lokaatiomääritteen varsin usein. Aineistossa tämä näkyy esimerkeissä 39–43 ja hiukan abstraktimmassa merkityksessä esimerkissä 44. Ilman lokaatiomääritettä se esiintyy lauseessa 45. Infinitiivimääritteen kanssa verbi esiintyy lauseissa 46 ja 47. *Lähteä* järjestyy myös tyypillisimmin lokaatiomääritteen kanssa (esimerkit 48 ja 49).

- 39) *rouva tuli Jyväskylästä*
- 40) *nainen tuli poliisiasemalle*
- 41) *tyttöystäväni tulee viereeni*

- 42) *nainen tuli ulos*
- 43) *rouva tuli perässä*
- 44) *nainen tuli ensimmäistä kertaa arabikulttuuriin*
- 45) *taasen se nainen tulee*
- 46) *nainen tuli kysymään*
- 47) *nainen tuli tarkistamaan*
- 48) *nainen lähtee miehen asunnolle*
- 49) *nainen lähtee kotiin*

Joutua-verbi ilmaisee omavoimaista liikettä, mutta merkitykseltään se on passiivisempi kuin esimerkiksi edellä mainitut *tulla* ja *lähteä*. Kun joku *joutuu* jonnekin tai johonkin tilanteeseen, ilmaus sisältää vihjeen siitä, että hän ei pysty vaikuttamaan asiaan kovin aktiivisesti:

- 50) *nainen joutuu usein vielä huonompaan asemaan*
- 51) *vaimokin joutuu koulutukseen*
- 52) *nainen joutui seksuaalisen väkivallan kohteeksi.*

Tulemiseen ja lähtemiseen tarvitaan tulijan ja lähtijän aktiivinen teko. Kielto- ja kieltomuotoisena *joutua* esiintyy vain kerran tässä aineiston ryhmässä ja siinäkin ainoastaan edelliseen virkkeeseen viittaavana ellipsinä, joten keskityn myöntömuotoisten esimerkkien tutkimiseen. *Joutua*-verbin käyttöä tarkasteltaessa törmätään jälleen onnettomuus-, rikos- ja väkivaltautisointiin. Tämä havaitaan esimerkeissä joissa *nainen* tai *vaimo* on lähinnä uhrin tai kokijan roolissa. Muutamassa esimerkissä verbi järjestyy lokaalisen määritteen kanssa (60–62).

- 53) *nainen joutuu seksuaalisen väkivallan kohteeksi*
- 54) *nainen joutuu raiskatuksi*
- 55) *nainen joutuu miehensä tai ex-miehensä väkivallan kohteeksi*
- 56) *vaimo joutui puolison rikoksen kohteeksi*
- 57) *nainen joutui henkilöauton työtäisemäksi*

- 58) *nainen joutui pitkään petoskierteeseen*
- 59) *nainen joutui turman jälkeen vaikeaan shokkiin*
- 60) *rouva joutui sairaalaan*
- 61) *nainen joutui sinne*
- 62) *nainen joutui sairaalaan*

Neljäs toistuvasti esiintyvien verbien listassani oleva liikeverbi on *hiihtää*. Se ilmaisee omavoimaista liikettä ja kuuluu ajamisverbeihin. Toisin kuin *joutua*-verbi, *hiihtää* vaatii tekijäkseen aktiivisen toimijan:

- 63) *naiset hiihtivät Kiirunassa neljä kilometriä*
- 64) *naiset hiihtivät erinomaisesti hopealle*
- 65) *naiset hiihtivät kuusi 1,5 kilometrin osuutta*
- 66) *naiset hiihtivät huipputasolla olympialaisissa 1952*

Verbi on merkitykseltään spesifimpi ja konkreettisempi kuin moni muu luvun alussa luettelemani esimerkkiverbi ja erottuu siksi joukosta. Poikkeuksellinen se on siksikin, että suurin osa sen esiintymistä predikoi naisesta ja monikossa, kun useimmat verbit predikoivat yksikössä miehestä. Verbin runsas käyttö lehden teksteissä selittyy urheilusivujen talviurheilusta kertovalla uutisannilla.

Jäädä kuuluu tilaa ilmaisevaan verbityyppiin, tarkemmin sanoen se on tilaan jäämistä ilmaiseva verbi. Luonteeltaan se on staattinen. Tämänkin verbin yhteydessä näkyy onnettomuus uutisoinnin paljous (esimerkit 67–72). Kyseisissä lauseissa verbi saa lokaalisen määritteen, kuten myös toisenlaisen kontekstin esimerkeissä 73 ja 74.

- 67) *nainen jäi rekan alle*
- 68) *nainen jäi henkilöauton alle*
- 69) *nainen jäi raitiovaunun alle*
- 70) *nainen jäi pikajunan alle*
- 71) *nainen jäi puristuksiin*
- 72) *nainen jäi puun alle ja kuoli*

73) *nainen jäi Suomeen*

74) *nainen jäi bussista pois*

Olotilaan viittaava merkitys verbillä on lauseessa *nainen jäi henkiin*. *Jäädä*-verbiä käytettäessä subjektin rooli on yleensä passiivinen (75–78). Toisinaan jääminen voi olla aktiivinen valinta, mutta varsinkin onnettomuus uutiskontekstissa jääminen viittaa passiivisen uhrin rooliin. Aktiivinen (tai sellaiseksi tulkittava) jääminen näkyy naisesta subjektina predikoivassa verbijoukossa vain muutaman kerran (79–81).

75) *nainen jäi leskeksi*

76) *nainen jäi rahoitta*

77) *nainen jäi henkiin*

78) *nainen jäi auton alle*

79) *nainen jäi bussista pois*

80) *tyttöystävä jäi Suomeen*

81) *naiset jäävät eläkkeelle aivan liian aikaisin*

Tehdä-verbi kuuluu teko- ja muutosverbeihin. Tämän ryhmän verbeillä koodataan tyypillisesti kontrolloitua tekoa, toimintaa, valmistamista ja käsittelyä. *Tehdä* on merkitykseltään yleistä tekemistä ilmaiseva verbi, jonka semanttinen sisältö muotoutuu sen saamien määritteiden myötä. Tekoverbit ovat yleensä kaksipaikkaisia eli lauseessa on verbin ilmaiseman teon tekijä ja kohde tai tulos. (Pajunen 1999:47–48.) Varsin yleistä tekemistä, lähinnä työtekoa, *tehdä*-verbi ilmaisee aineistossani esimerkeissä 82–84. *Tehdä*-verbi saa valmistamisen merkityksen lauseissa 85–92. Tilan muutosta se merkitsee lauseissa 93–96. *Tehdä*-verbin yhteydessä nainen näyttäytyy aktiivisena subjektina, mikä oli odotettavaakin.

82) *naiset tekevät yhä suuremman osan palkkatyöstä*

83) *naiset tekivät kotona kaiken itse*

84) *nainen tekee samoin*

85) *nainen tekee yhä valtaosan kotitöistä*

- 86) *naiset tekevät uutta TV-komediaa*
- 87) *keskiajalla naiset tekivät lapsia*
- 88) *Kuuban naiset tekivät tempun*
- 89) *naiset tekivät esittäviä kuvia*
- 90) *vaimo tekee tilkkutäkkejä*
- 91) *nainen teki rikosilmoituksen*
- 92) *nainen teki protestin*
- 93) *tyttövauvaa odottavat naiset tekevät abortin*
- 94) *naiset tekevät siellä itsemurhan*
- 95) *naiset tekivät Uppercutiin suuren vaikutuksen*
- 96) *nainen teki ratilla voimakkaan korjausliikkeen*

Taajaan *naista* subjektina koskevassa aineistossa esiintyvistä verbeistä viimeisenä mainittakoon *haluta*-verbi, joka kuuluu mentaaliverbeihin. Mentaaliverbit jaetaan puheaktiverbeihin sekä psykologista tilaa ja prosessia ilmaiseviin verbeihin. Psykologista tilaa ja prosessia ilmaisevia verbejä ovat aistihavaintoverbit sekä emootiota ja kognitiota ilmaisevat. *Haluta* kuuluu kognitiivisiin verbeihin. Kyseiset verbit ilmaisevat ajattelua ja asenteita. Kognitiiviset verbit ottavat kaikista verbeistä laajimmin verbaalimääritteitä, ja ne ovat tyypillisesti objektiasemassa. (Pajunen 1999:67-68.) *Haluta*-verbin subjektina nainen on aktiivinen toimija, joka verbin ilmaisevilla toiminnalla tuo tahtonsa ilmi. Aineistossa predikoidaan tällä verbillä enimmäkseen abstrakteja asioita (esimerkit 97–100). Konkreettisia *haluamisen* kohteita mainitaan lähinnä lauseissa 101–106.

- 97) *nainen ei halunnut ottaa työtä vastaan*
- 98) *nainen haluaa enemmän*
- 99) *nainen haluaa miellyttää lääkäri*
- 100) *naiset haluavat rauhallisen arjen*
- 101) *rouva halusi tietää, uskooko johto*
- 102) *työssäkäyvät naiset haluaisivat lapsia*
- 103) *avovaimo halusi miehensä maihin*
- 104) *nainen ei halunnut tietää mitään*

105) nainen halusi tietoja vangitusta pojastaan

106) nainen haluaa keskeneräisyyttä, orgaanista epäjärjestystä

4.2.2 Nainen objektina

Objektiaineisto on kooltaan vain kahdeksasosa subjektiaineistosta. Siten sen verbiesiintymien määrätkin ovat paljon pienempiä. Määrää pienensi myös se, että aivan kaikkia listaamiani naistarkoitteisia sanoja ei objektina ilmennyt. Objektiasemassa hakutulos löytyi sanoilla *nainen, naiset, vaimo, rouva, rouvat, akka, tyttöystävä, avovaimo*. Oheisessa taulukossa on kerättyinä tässä ryhmässä taajimpaan esiintyvät verbit.

TAULUKKO 4. Yleisimmät naisesta objektina predikoivat verbit.

Verbi	Esiintymät lukumäärinä	Verbityyppi
<i>pahoinpidellä</i>	6	kontaktiverbi
<i>syrjiä</i>	6	Psykol. tilaa & prosess.
<i>valita</i>	6	Psykol. tilaa & prosess.
<i>esittää</i>	5	Tekoa ja/tai 2-paikk. muut.
<i>tappaa</i>	5	Tekoa ja/tai 2-paikk. muut.
<i>raiskata</i>	5	Kontaktiverbi
<i>ampua</i>	5	Liikeverbi
<i>pitää</i>	5	Psykol. tilaa& prosess.

Laajimmin tässä aineiston osassa esiintyvät verbit *pahoinpidellä, syrjiä, valita, esittää, tappaa, raiskata, ampuu, pitää*. Listasta huomaa heti, että naistarkoitteista objektia predikoidaan useimmiten väkivaltaa ilmaisevalla verbillä (esimerkit 1–4). Naisen passiiviseksi rooliksi muotoutuu näiden verbien yhteydessä kaltoin kohdellun uhrin osa, väkivallan kohteena oleminen. Huomattavaa on, että lähes jokaisessa näistä lauseista subjekti eli väkivallan aktiivinen osapuoli on mies. *Raiskata*-verbinkään subjektia ei ole häivytetty passiivimuotoon, mitä olisi voinut odottaa, vaan aineistoni lauseissa ilmaistaan selvästi, että *mies* tai *miehet* tai joku selvästi miespuoliseksi tulkittava on verbin

ilmaiseman teon suorittaja. Ainoastaan lauseessa 5 toimijana on joku muu kuin mies. Hakutuloksesta on jäänyt pois lauseen alkuosa, joten siitä ei selviä, mikä muu terveydenhoidon lisäksi naisia tappaa.

- 1) *yhdysvaltalaiset sotilaat raiskaavat naiset*
- 2) *mies pahoinpitelee naista vasaralla*
- 3) *mies tappoi avovaimonsa*
- 4) *eläkeläismies ampui vaimoaan*
- 5) *ja terveydenhoidon kehnous tappavat naisia*

Syrjiä liittyy tähän väkivaltaverbien ryhmään, vaikka merkitykseltään lievempi onkin, sillä syrjintä voidaan katsoa tietyllä tapaa henkiseksi väkivallaksi. Kyseinen predikaatti ilmaisee instituutioiden toimintaa naista kohtaan lauseissa 6–10. Instituutioita ja järjestelmiä kuitenkin ylläpitävät ihmiset, joten näissä lauseissa häivytetään nimikkeiden taakse se, ketkä noissa instituutioissa tarkkaan ottaen syrjivät naista.

- 6) *yliopistot ja korkeakoulut syrjivät naista häikäilemättä*
- 7) *maanpuolustuskorkeakoulu syrji naista virantäytössä*
- 8) *yhteiskunnan rakenteet säännönmukaisesti syrjivät naista*
- 9) *työelämä syrji naista*
- 10) *Vihti syrji naista*

Valita kuuluu kognitiivisiin verbeihin. Verbin ilmaisema tekeminen vaatii tekijältä aktiivista kognitiivista toimintaa, mutta joissakin tapauksissa myös tekemisen kohteen on pitänyt toimia aktiivisesti tullakseen valitsemisen kohteeksi. Tämän voi havaita esimerkkilauseista 11–13. Passiivisempänä valinnan kohteena naiset näyttäytyvät lauseessa 14.

- 11) *suoralla vaalilla presidentiksi valittiin nainen*
- 12) *presidentiksi valitaan nainen*
- 13) *valtionyhtiöt valitsisivat naisia*

14) *te valitsitte naiset omien mielihalujenne mukaan.*

Verbillä *pitää* on useita eri merkityksiä sen mukaan, mitkä määritteet se saa. Se voidaan katsoa psykologista prosessia ilmaisevaksi verbiksi. Esimerkiksi lauseessa *hän piti naisia esineinä* verbi merkitsee jonkun pitämistä jonakin, mielipiteen muodostamista toisesta ihmisestä. Psykologiseen prosessiin viittaa myös seuraava abstrakti merkitys: *näkymättömät asenteet pitävät naisen yhä takarivissä*. Konkreettisempikin merkitys verbillä on ja silloin se voidaan luokitella aspektuaaliseksi omistusverbiksi. Kyseiset verbit koodaavat omistussuhteen alkamista, jatkumista ja päättymistä, mutteivät aina kovin selvästi. (Pajunen 1999: 60.) Esimerkkinä verbin tällaisesta käytöstä aineistossani on lause *mies piti naista vankina yön yli*.

Viimeisenä tästä aineiston osasta käsittelen verbiä *esittää*. Sillä on useita eri merkityksiä, kuten *näytellä* ja *ehdottaa* tai *suosittaa*, jotka löytyvät aineistostani. Lauseissa 15-18 predikaatin merkitys on *näytellä*, *esittää jotakin roolia*. Jonkinlaista *ehdottamista* tai *suosittamista* se tarkoittaa esimerkklauseessa 19.

15) *hän myös esitti naista*

16) *Kelly Lynch esittää tyttöystävää*

17) *Julia Roberts esittää vaimoa*

18) *miehet esittävät naisia*

19) *Suvi-Anne Siimes esittää naista johtajaksi Suomen pankkiin.*

Tämä verbi eroaa kaikista tässä alaluvussa esitellyistä verbeistä siinä, että sen merkitys aineiston esimerkkien valossa on naiselle myönteinen. Kun *nainen* on lauseessa objektina, useimmin käytetyt verbit predikoivat hänestä lähinnä UHRIN semanttisessa roolissa. Havainto ei sinänsä ole yllättävä, mutta merkillepantavaa on se, miten voimakkaana ilmiö esiintyy. Kahdeksasta ryhmässä taajimpaan esiintyvistä verbistä seitsemän ilmaisee väkivaltaa.

- 1) *mies joutui sairaalahoitoon*
- 2) *mies joutui veden varaan*
- 3) *iäkäs mies joutui hoitoon*
- 4) *mies joutui junan alle*
- 5) *mies joutuu vankilaan*
- 6) *mies joutui 25-vuotiaana vuodepotilaaksi*
- 7) *mies joutui rytäkässä traktorin alle*
- 8) *mies joutui henkilöauton töytäisemäksi*
- 9) *kisoihin mies joutui puolikuntoisena*
- 10) *keski-ikäinen mies joutuu kriisiin*
- 11) *mies joutui sanaharkkaan*
- 12) *mies joutuisi seksuaaliviettinsä armoille.*

Jäädä-verbillä on useimmiten passiivinen merkitys myös silloin, kun se predikoi miehestä. Samoin kuin naisesta, se predikoi miehestäkin onnettomuuskontekstissa: *mies jäi pakettiauton alle, mies jäi junan alle, mies jäi etupyörien alle, mies jäi auton töytäisemäksi*; samoin toistuu rikoskonteksti: *miehet jäivät verekseltään kiinni, mies jäi ilman saalista, mies jäi viranomaisten haaviin*. Vain pieni osa *jäädä*-verbin esiintymistä on merkitykseltään aktiivisia. Aineistosta löytyivät esimerkit 13 Aktiivinen *jäädä*-verbin merkitys esiintyy miehestä predikoitaessa kuitenkin lähes kolme kertaa useammin kuin naisesta predikoitaessa.

- 13) *mies jää viikoksi työstä sairauslomalle*
- 14) *mies jää saapumatta harjoituksiin*
- 15) *vaimonsa pahoinpidellyt mies jää asumaan perheen asuntoon*
- 16) *mies jää vielä kotimaahan*
- 17) *miehet jäivät vartioon*
- 18) *mies jäi kaupungille ryypiskelemään*
- 19) *kasvonsa peittänyt mies jäi eteiseen*
- 20) *miehet jäivät alukselle ilmeisesti pysäyttäkseen palon*

Hukkua, ryöstää, ampua ja *ajaa* ovat ne verbit, jotka kuuluvat *miehestä* subjektina predikoivien verbien määrälliseen kymmenen kärkeen, mutta puuttuvat *naisen* vastaavasta listasta. *Hukkua, ryöstää* ja *ampua* kuuluvatkin jo *miehen* kyseessä ollessa tutuksi tulleeseen teemaryhmään, rikos-, onnettomuus- ja väkivaltaverbeihin. *Hukkua* on fysiologisiin verbeihin luokiteltava, fysiologisen tilan muutosta ilmaiseva verbi. Sen ilmaisemaan tapahtumiseen ei subjekti pysty vaikuttamaan eli subjektin semanttinen rooli on UHRI. *Ryöstää* kuuluu omistamisverbeihin, anastamisverbien alaluokkaan. Anastusverbeillä ottaja on sekä teon suorittaja että siitä hyötyjä. *Ampua* on kausatiivisiin liikeverbeihin kuuluva eroamisverbi. Eroamisverbeissä liikkuja ja liikutettava ovat ennen liikettä samassa paikassa, mutta liikkeen jälkeen eri paikassa. (Pajunen 1999: 56.) Myös teemasta poikkeava *ajaa* kuuluu liikeverbeihin, ajamisverbien alaluokkaan. *Ryöstää, ampua* ja *ajaa* ilmaisevat subjektin aktiivista toimintaa. Näiden verbien yhteydessä subjekti on AGENTIN semanttisessa roolissa.

4.2.4 Mies objektina

Kun listataan objektiaineistosta kymmenkunta tiheimmin esiintyvää verbiä, huomataan yllättävä seikka. Vastaava lista *naisesta* sisälsi väkivaltaverbejä yli puolet. *Nainen* näyttäytyi pääasiallisesti siis väkivallan uhrina. Kun tutkimuksen kuluessa on jo useaan otteeseen havaittu väkivaltaverbien liittyvän *mieheen*, olisi odotuksenmukaista ollut runsas väkivaltaverbien määrä myös objektiaineistossa. Miehet eivät kohdistu väkivaltaa vain naisiin vaan myös toisiinsa. Objektiaineiston noin kymmenestä tiheimmin esiintyvistä verbistä vain kaksi ilmaisee väkivaltaa. Jos listaa pidentää 25:een useimmin esiintyvään, väkivaltaverbien määrä nousee kolmeen. Onnettomuuteen viittaavia verbejä ei löydy lainkaan ja rikoksiin viittaaviakin löytyi vain neljä: *pidättää, epäillä* ja *napata* sekä *ottaa*, johon liittyy usein määrite *kiinni*. Seuraavaan taulukkoon on koottu yleisimmät *miehestä* objektina predikoivat verbit esiintymämäärineen.

TAULUKKO 6. Yleisimmät miehestä objektina predikoivat verbit.

Verbi	Esiintymien lukumäärä	Verbityyppi
<i>ottaa</i>	16	Omistamista ilm.
<i>saada</i>	14	Omistamista ilm.
<i>viedä</i>	12	Liikeverbi
<i>ampua</i>	12	Liikeverbi
<i>syödä</i>	9	Fysiol. tila & prosess. ilm.
<i>löytää</i>	9	Tekoa & 2-paikk. muutosta
<i>tarvita</i>	8	Psykol. tila & prosess. ilm.
<i>lyödä</i>	8	Kontaktiverbi
<i>määrätä</i>	6	Tekoa & 2-paikk. muutosta
<i>nostaa</i>	6	Liikeverbi

Ottaa on *mieheen* viittaavan objektiaineiston taajimpaan esiintyvä verbi. Verbin luokittelua käsittelemme jo luvussa 4.2.1 Kyseinen verbihän esiintyi runsaasti *naisesta* predikoivassa subjektiaineistossa. Siinä verbin merkitys oli suunnilleen puolessa aineiston lauseista abstrakti ja puolessa konkreettinen sen mukaan, minkä määrätteen se saa. Objektiaineiston *miehestä* predikoivista *ottaa*-verbin esiintymistä enin osa sen sijaan on merkitykseltään konkreettisia. Itse asiassa valtaosa *ottaa*-verbistä esiintyy sellaisissa lauseissa kuin esimerkit 1–4. Kaikkiin näihin lauseisiin liittyy jollain tapaa jokin rikos, siksi luin tämän verbin rikokseen viittaaviin verbeihin luvun alkupuolella. Toisenlaisissa yhteyksissä *ottaa*-verbi näkyy ainoastaan lauseissa 5 ja 6.

- 1) *turvamiehet ottivat miehen kiinni*
- 2) *poliisi otti miehen kiinni*
- 3) *henkilökunta otti miehen kiinni*
- 4) *Kuuban rannikkovartiosto otti miehen kiinni*
- 5) *konkarijuoksijanaiset ottivat miehen joukkoonsa*
- 6) *rouva otti miehen puhutteluun*

Saada on toiseksi useimmin miestä objektina predikoiva verbi. Se ilmaisee omistussuhteen siirtoa, mutta kun verbi saa eri määritteitä, sen semanttinen kenttä laajenee. Objektiaineiston lauseista osa liittyy samaan rikosteemaan kuin *ottaa*-verbistä suurin osa. Tämä ilmenee esimerkeistä 7–10. Toisenlainen merkitys verbillä on lauseissa 11 ja 12.

- 7) *poliisi sai miehen kiinni*
- 8) *konstaapelit saivat miehen käsirautoihin*
- 9) *rikospoliisi saa miehen Lontoosta Helsinkiin vastaamaan teoistaan*
- 10) *pelastajat saivat miehen ylös*
- 11) *sivulliset saivat miehen ylös*
- 12) *naapurit saivat miehen kuiville.*

Näissä lauseissa *saivat* tarkoittaa samaa kuin *saivat nostettua*. Edellä *saada kiinni/käsirautoihin* –tyyppisissä lauseissa *saada* korvaa pidemmän rakenteen *saada otettua kiinni, saada laitettua käsirautoihin*. Sama ilmiö näkyy myös esimerkissä *se saa miehen jos se jumppaa. Saa miehen* korvaa pidemmän rakenteen *saa iskettyä miehen*.

Löytää-verbin yhteydessä mies on melko usein joko hätätilanteen tai rikoksen uhrina (esimerkit 13–15). Joissakin yhteyksissä on kunniaakasta, kun oikeanlainen mies *löytyy* tilanteeseen (esimerkit 16–17):

- 13) *aviovaimo löysi miehensä ammuttuna*
- 14) *sukeltajat löysivät miehen kolmen metrin syvyydestä*
- 15) *koirapartio löysi miehen tiheästä ja vaikeakulkuisesta metsästä*
- 16) *onneksi puolustuksesta löytyy miehiä, jotka osuvat*
- 17) *toisaalta sieltä löytyy miehiä, jotka taistelevat*

Tämän verbin semanttinen kenttä on aineistossani varsin suppea. Näiden kahden kontekstin lisäksi ei muunlaisia käyttöyhteyksiä löytynyt.

4.2.5 Yhden esiintymän verbit

TAULUKKO 7. Yhden esiintymän verbit lukumäärinä verbityypeittäin

Teko ja 2-paikk. muut.	Liike	Psykol. tila & pros.	Fysiol. tila & pros.	Kontakti	Tapahtuma & 1-paikkain. muut.	Asettaminen	Omistaminen	Tila
211	127	115	52	29	20	11	8	4

Yhden kerran esiintyvissä verbeissä näkyy sama jakauma kuin muissakin verbeissä, niillä predikoidaan miehestä huomattavasti useammin kuin naisesta. Yhdesti esiintyvät verbit muodostavat varsin suuren osan aineistostani. Niitä on jokaisessa verbityypissä, mutta osuudet verbityypin sisällä vaihtelevat. Tilaverbeissä on vain neljä kerran esiintyvää verbiä ja ne jakautuvat tasan sukupuolten välillä. Tapahtumaa ja/tai yksipaikkaista muutosta ilmaisevissa verbeissä on 20 yhden esiintymän verbiä ja niistä enin osa predikoi miehestä Kontaktiverbeistä 29 ja asettamisverbeistä 11 esiintyy vain yhdesti. Asettamisverbit jakautuvat tasaisesti sukupuolten välillä. Omistamista ilmaisevista verbeistä kahdeksan esiintyy vain kerran. Psykologista tilaa ja prosessia ilmaisevista verbeistä 115 ja fysiologista tilaa ja prosessia ilmaisevista verbeistä 52 esiintyy yhden kerran. Toiseksi suurimmassa ryhmässä eli liikeverbeissä on 127 yhden esiintymän verbiä.

Tarkastelin lähemmin tekoa ja/tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevia verbejä, joka on aineiston suurin verbiryhmä. Kyseisessä ryhmässä on 211 verbiä, jotka esiintyvät vain kerran. Tutkin, muodostuuko verbeistä ryhmiä joidenkin teemojen ympärille ja tarkastelin myös sitä, minkälaisilla yhden esiintymän verbeillä kustakin sukupuolesta predikoidaan.

Selvitin muun muassa sitä, näkyykö sukupuolten välistä eroa yksityisen ja julkisen tekemisen suhteen.

Yksityisen tekemisen piiriin kuuluvat muun muassa ruoanlaitto, siivous, korjaaminen, lasten hoivaaminen ja muut kodinhoidolliset toimet sekä perheenjäsenistä huolehtiminen. Niitä ilmaisevat verbit jakautuivat seuraavaan tapaan: miehestä predikoitiin verbeillä *idättää, imuroida, kokata, paahtaa, paistaa, puhdistaa, asentaa, naulata, ripustaa, askarrella* ja naisesta puolestaan verbeillä *keittää, paistella, pyykätä, sisustaa, vatkata, kutoa, näprätä, nukuttaa*. Tämän tyyppisiä verbejä on miehestä hiukan enemmän, mutta merkittävää sukupuolten välistä eroa ryhmässä ei näytä olevan. Tietysti voidaan sanoa, että jonkinlaisesta sukupuolittuneisuudesta verbijoukossa on kyse, kun naisesta ei predikoida lainkaan perinteisesti miehiseksi tekemiseksi katsotuilla verbeillä *asentaa* ja *naulata*.

Julkisen piiriin kuuluu kaikenlainen kodista ulospäin, muuhun yhteiskuntaan suuntautuva toiminta, muun muassa opiskelu, kodin ulkopuolella työskentely ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Miehestä predikoitiin tähän aihepiiriin liittyvillä verbeillä *nimittää, organisoida, palkata, päivystää, käynnistää, laajentaa, toimittaa, raportoida, kirjoittautua, valmistua, äänestää, ylläpitää ja kukistaa*. Naisesta käytettiin verbejä *aktivoida, havainnollistaa, kampanjoida, kloonata, jalostaa, kouluttautua, tuottaa, vallata, valmentaa* sekä *julkaista*. Varsin tasaisesti tämäntyyppiset verbit jakautuvat sukupuolten kesken, vaikkakin naisesta hiukan vähemmän. Rahan käyttöön liittyviä yhden esiintymän verbejä miehestä ovat *hassata, rikastua, tinkiä* ja *sijoittaa*. Naisen toiminnasta käytetyt vastaavan aihepiiriin verbit ovat *tuhlata, kuluttaa* ja *laskeskella*. Tässä näkyy hienoinen ero naisen ja miehen välillä. Miehen rahan käyttöä predikoidaan useammin arvostetussa kontekstissa kuin naisen. *Tinkiminen, sijoittaminen* ja *rikastuminen* on yleisesti arvostetumpaa kuin *tuhlaaminen* ja *kuluttaminen*. Tosin mieskin *hassaa* rahansa ja toisaalta nainen *laskeskelee*, joten jako ei ole jyrkkä.

Tarkastelin tässä yhteydessä vielä jonkinlaista sosiaalista tekoa ja toimintaa ilmaisevia verbejä, jotka liittyvät ihmisten väliseen kanssakäymiseen ja käyttäytymiseen. Miehen tai häneen kohdistuvaa toimintaa kuvattiin verbeillä *hätätä, ilmiantaa, kohauttaa, komeilla, kovistella, kukkoilla, laiminlyödä, lepytellä, murhata, perua, pettää, pistäytyä, pökkuroida, poseerata, pöyhistellä, säväyttää, taltuttaa* ja *tukea*. Naisen tai häneen

kohdistuvaa toimintaa tässä aihepiirissä kuvaavat verbit *hirttää, hukuttaa, hyvästellä, kilauttaa, ilmaista, kavaltaa, kihlata, pelleillä, petkuttaa, saatella, salakuljettaa, simputtaa, tervehtiä, vaientaa, vakoilla, vierailta, vokatella* ja *vältellä*. Sekä miestä että naista predikoitiin tässä ryhmässä kiellettyä, väkivaltaista tai epärehellistä toimintaa ilmaisevilla verbeillä (miehestä *murhata, pettää, kovistella*; naisesta *hirttää, hukuttaa, kavaltaa, petkuttaa, simputtaa, vaientaa, vakoilla*). Jostain syystä niitä on aineistossa enemmän naisesta kuin miehestä. Huomio on sinänsä mielenkiintoinen, koska usein esiintyviä verbejä tarkasteltaessa kävi moneen otteeseen ilmi, että väkivaltaan viittaavat verbit predikoivat voittopuolisesti miehestä. Tosin uhrin rooli oli varattu naiselle näiden verbien yhteydessä. Toisille ihmisille esiintymistä tai heihin vaikutuksen tekemistä kuvaavia verbejä tässä ryhmässä oli miehestä useita (*kohauttaa, kukkoilla, komeilla, pokkuroida, poseerata, pöyhistellä* ja *säväyttää*), naisesta vain jokunen (*pelleillä, vokatella*). Miehellä huomatuksi tuleminen on ilmeisen tärkeää. Nainen taas ei herätä huomiota ainakaan näiden verbien ilmaisemalla käyttäytymisellä.

4.2.6 Yhteenveto kvalitatiivisesta tarkastelusta

Verbiaineiston laadullisessa tarkastelussa kävi ilmi, että naisesta predikoidaan miestä paljon useammin kielteiseen sävyyn, kun nainen on lauseen objektina. Nainen on useimmiten rikoksen tai väkivallan uhri. Sama ilmiö näkyy yhden esiintymän verbeissä, naisesta predikoidaan kiellettyä, väkivaltaista tai epärehellistä toimintaa ilmaisevilla verbeillä paljon useammin kuin miehestä. Miehestä taas predikoidaan pääosin myönteisillä tai neutraaleilla verbeillä. *Ottaa* on yleinen verbi molemmissa objektiaineistoissa, mutta miehestä sillä predikoidaan useammin konkreettisessa merkityksessä ja lähinnä rikokseen viittaavissa yhteyksissä, *mies otetaan kiinni. Saada* esiintyy taajaan miehestä objekti-asemassa predikoivassa aineistossa ja se liittyy tähän samaiseen rikosteemaan kuin *ottaa*. *Saada*-verbillä on aineistossani varsin laaja semanttinen kenttä.

Yhden kerran esiintyvistä verbeistä miehestä predikoivat vaikutuksen tekemistä tai toisille ihmisille esiintymistä merkitsevät verbit. Tämä liittyy siihen usein nais- ja miestutkimuksessa esiin tulleeseen väitteeseen, että miehet kilpailevat keskenään ja

pyrkivät tekemään vaikutuksen muihin. Naisesta näillä verbeillä ei predikoitu kuin pari kertaa, joten hän ei juuri huomiota herätä.

Miehestä subjektina käytetään useimmiten *kuolla*, *saada* ja *joutua* –verbejä, jotka olivat yleisimpiä verbejä myös naisesta subjektiasemassa predikoivissa verbeissä ja ne esiintyivät molemmissa ryhmissä samanlaisissa yhteyksissä. Merkitykseltään ne ovat varsin passiivisia. Aktiivisempi subjekti on verbeillä *haluta* ja *tehdä*, jotka myös kuuluvat kymmeneen yleisimpään naisesta subjektina predikoivaan verbiin.

5. LOPUKSI

Tutkimuksessani havaitsin, että miehestä predikoidaan 4447 kertaa ja naisesta 2496 kertaa. Epäsuhta toistuu jokaisessa verbityypissä. Vaikka jaoin aineiston sukupuolittain kahtia ja laskin kummankin ryhmän sisäisiä jakaumia, verbimäärä näytti edelleen epätasapainoiselta miehen hyväksi tilaverbeissä ja liikeverbeissä. Se, että miehestä predikoidaan jopa suhteellisesti laskettuna useammin tilaverbeillä kuin naisesta, on vastoin hypoteesiani miehestä dynaamisena toimijana. Tilaverbit ovat staattisia verbejä eli tässä valossa mies näyttäytyy staattisena toimijana, tilassa olijana, vaikka oletin miehestä predikoitavan voittopuolisesti dynaamisilla verbeillä.

Liikeverbien kohdalla hypoteesini sitten vahvistuukin, sillä laski prosentit sitten koko aineistosta tai sukupuolittain jaetusta aineistosta, miehestä predikoidaan liikeverbeillä useammin kuin naisesta. Naisen hyväksi verbiesiintymien prosentit kallistuvat lähinnä, kun laskee tekoa ja/ tai kaksipaikkaista muutosta ilmaisevien verbiesiintymien määrät sukupuolittain ja vertaa kummankin ryhmän sisäistä määrää. Naisesta predikoidaan tällä verbityypillä suhteellisesti useammin kuin miehestä. Koko aineiston määrää tarkastellessa suhde kääntyy toisinpäin eli kuten alussa totesin, miehestä predikoidaan jokaisella verbityypillä useammin kuin naisesta.

Tunneverbit eivät jakautuneet hypoteesini mukaan eli naisesta ei predikoitu tunneverbeillä enemmän kuin miehestä. Sukupuolten välinen ero oli pieni, 0,2 prosenttiyksikköä. Kun verbimääriä tarkasteli sukupuolittain jaetusta aineistosta, ero oli suurempi eli suhteessa naisesta predikoitiin puolta useammin tunneverbillä kuin miehestä. Tämä havainto tukee hypoteesiani.

Verbiesiintymien laadullinen tarkastelu toi esiin sen, että naisesta ja miehestä subjektiasemassa predikoidaan taajimpaan usein samoilla verbeillä. *Saada* oli hyvin yleinen verbi, joka konkreettisen omistussuhteen siirron sijaan ilmaiseekin useimmiten rangaistuksen tai sairaskohtauksen saamista, mutta myös monenlaisia muita asioita. Objektiasemassa miehestä ja naisesta predikoidaan aika pitkälle eri verbeillä. Suurin ero näiden ryhmien välillä on se, että tiheimmin esiintyvät verbit ovat naisesta kielteisiä ja miehestä enimmäkseen myönteisiä tai neutraaleja.

Yhden esiintymän verbeistä kävi ilmi, että miehestä predikoidaan huomion herättämistä ja vaikutuksen tekemistä ilmaisevilla verbillä varsin usein, naisesta ei juuri lainkaan. Yksityisen ja julkisen piiriin viittaavat verbit jakautuivat tässä ryhmässä varsin tasaisesti sukupuolten kesken. Myös yhden esiintymän verbeillä predikoidaan useammin miehestä kuin naisesta.

Helsingin Sanomien toimittajat tuskin ovat tietoisesti sitä mieltä, että miehen toiminta on kiinnostavampaa kuin naisen ja siksi heistä on kirjoitettava enemmän. Kyse on enemmänkin siitä, että on totuttu ajattelemaan naisesta ja miehestä tietyllä tavalla eikä sitä huomata aktiivisesti kyseenalaistaa ja sitä myöten muuttaa ajattelutapoja. Kun toimittaja kiireessä laatii uutistekstiä lehden seuraavaan numeroon, hän ei todennäköisesti mieti kovinkaan pitkään verbivalintojensa sukupuolittuneisuutta. Tekstillä on kuitenkin paljon lukijoita, joille teksti välittää jonkin viestin myös implisiittisellä tasolla. Siksi on tärkeää, että erilaisia lehtitekstejä tutkitaan kriittisen lingvistiikan näkökulmasta. Luutuneet ajattelumallit on nostettava esiin, että niihin voidaan vaikuttaa. Lehtitekstien predikaattimääristä paljastuva epätasa-arvoisuus on yhdenlainen kielellisen seksismin ilmentymä. Deborah Cameron toteaa, että kieli sinällään ei ole seksististä, mutta instituutioiden rakentamana diskurssina siitä usein tulee seksististä (Cameron 1996: 237). Kun seksismi tehdään tutkimuksen kautta näkyväksi, sitä voidaan lähteä purkamaan. Kirjoittaminen on kuitenkin aktiivisten valintojen tekemistä.

LÄHTEET

- DAHLVIK, ÅSA 2005: *De vackra och de mäktiga*. En analys av kvinnobilden i Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Ilta-Sanomat samt Iltalehti. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- CAMERON, DEBORAH 1996: *Sukupuoli ja kieli. Feminismi ja kielentutkimus*. Suom. Riitta Oittinen. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 2001: *Language and Power. Second edition*. Edinburgh Gate, Harlow: Pearson Education Limited.
- HALONEN, IRMA-KAARINA 1999: *Matka journalistisen sukupuolittumisen alueille*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- HEINÄMAA, SARA – SAARINEN, ESA 1984: *Oleellinen nainen*. Naiskuvan filosofiset perusteet. 2. Painos. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- HURTTA, OLLI 2002: *Kuoleman aiheuttanut lähisuhdeväkivalta*. Helsinki: Edita Prima oy.
- JOKINEN, ARTO 2000: *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press
- KARPPINEN, KAISA 2001: *Sanomalehtikielen mies-, nainen-, poika-, ja tyttö-sanojen käytön kvantitatiivis-kvalitatiivista tarkastelua*. Oulu: Oulun yliopisto.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 1996: Johdanto. Teoksessa Jyrki Kalliokoski (toim.), *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Kieli 9, s. 8-36. Helsinki:

Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

KEMPE, JOUNI 2000: *Kulttuurin mieskuva*. Teoksessa Kempe, Jouni (toim.) 2000: *Miesnäkökulmia tasa-arvoon*. s. 13-14. Helsinki: Oy Edita Ab.

KOIVUNEN, ANU 1996: *Sorto*. Teoksessa Koivunen, Anu – Liljeström, Marianne (toim.) 1996: *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Ss. 35–75. Tampere: Vastapaino.

LEHTONEN, JUKKA 2000: *Heteronormatiivisuus ja miesten moninaisuus*. Teoksessa Kempe, Jouni (toim.) 2000: *Miesnäkökulmia tasa-arvoon*. s. 15-18.

LEHTONEN, MIKKO 1995: *Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen*. Tampere: Vastapaino.

MOI, TORIL 1990: *Sukupuoli/teksti/valta*. Feministinen kirjallisuusteoria. Tampere: Vastapaino.

OJAJÄRVI, SANNA 2004: *Toistamisen politiikka: Judith Butler ja sukupuolen tekeminen*. Teoksessa Mörä, Tuomo – Inka Salovaara-Moring – Sanna Valtonen (toim.) 2004: *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Ss. 255–273. Helsinki: Gaudeamus.

PIRINEN, RIITTA 2006: *Urheileva Nainen lehtiteksteissä*. Tampere: Tampereen yliopisto.

PAJUNEN, ANNELI 1999: *Suomen verbirektiosta*. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.

SIIROINEN, MARI 1988: *Aito naisellinen tunteenpurkaus eli Nykysuomen sanakirjan naiskuva*. Teoksessa Laitinen, Lea (toim.) *Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä*. Ss. 41–46. Helsinki: Yliopistopaino.

Verkkolähteet:

www.sanoma.fi (Viitattu 3.11. 2006.)

<http://medianetti.helsinginsanomat.fi/mediatiedot/> (Viitattu 16.4. 2008.)